

SAVONIA

Tekniikka

Palopäällystön koulutus

OPINNÄYTETYÖ

SYRJÄYTYMISEN EHKÄISY NUORISOPALOKUNTATOIMINNALLA –
YLI HYVÄ JUTTU –TOIMINTAMALLIN ARVIOINTI

Tapani Kellosaari

24.4.2014 Salla Tikkanen

SAVONIA–AMMATTIKORKEAKOULU - TEKNIikka, KUOPIO		
Koulutusohjelma Palopäälystön koulutusohjelma		
Tekijä Tapani Kellosaari		
Työn nimi Syrjäytymisen ehkäisy nuorisopalokuntatoiminnalla - Yli Hyvä Juttu -toimintamallin arviointi		
Työn laji Opinnäytetyö	Päiväys 23.3.2013	Sivumäärä 70 + 8
Työn valvoja yliopettaja Salla Tikkanen	Yrityksen yhdyshenkilö suunnittelija Brita Somerkoski	
Yritys Terveyden ja hyvinvoinnin laitos		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyöni taustalla oli Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tekeillä oleva laaja tutkimus, jossa tavoitteena oli kartoittaa Yli Hyvä Juttu -toimintamallin merkityksiä, mahdollisuuksia ja esteitä kansallisesti, alueellisesti ja paikallisesti. YHJ on toimintamalli, jonka avulla sopimuspalokunnat ja VPK:t tarjoavat yhteistyössä sosiaali-, sivistys- ja nuorisotoimen kanssa lapsille ja nuorille edullisen ja toiminnallisen nuorisopalokuntaharrastuksen. Oman tutkimuksen tavoitteena oli arvioida toimintamallin soveltuvuutta syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten elämään. Tutkimukseni rajoittui paikallistutkimukseen Etelä-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen alueilla.</p> <p>Teoreettinen viitekehys muodostui syrjäytymisen, harrastustoiminnan ja palokuntatoiminnan aihepiireistä. Tutkimusaineisto kerättiin kahdella eri ryhmähaastattelulla. Lisäksi aineiston tukena oli ennen haastatteluja tehty kyselytutkimus paikallisten VPK-toimijoiden edustajille. Kyselyaineiston tuloksia hyödynnettiin avovastausten osalta. Koko aineisto analysoitiin ymmärtävällä tutkimusotteella.</p> <p>Palokuntanuorisotyöllä koettiin olevan tärkeä rooli lapsen ja nuoren yhteiskuntaan sopeuttamisessa. Toimintamallin mukaisella toiminnalla, jossa opitaan hyödyllisiä arjen turvallisuustaitoja sekä opitaan toimimaan ryhmässä, nähtiin olevan selvä yhteiskunnallinen vaikutus. Nuorisopalokunnan toimintaympäristö ja arvomaailma koettiin olevan tukemassa syrjäytymisvaarassa olevan henkilön kasvua ja kehitystä. Säännöllinen ja edullinen nuorisopalokuntaharrastus, jossa on selkeät säännöt sekä turvallinen vastuuhenkilö, on ollut vaikuttamassa elämänhallintaan ja parhaimmillaan se on tukenut vanhempien kasvatustyötä.</p> <p>Tutkitun tiedon perusteella nuorisopalokunta koettiin olevan sopiva harrastus erityisesti syrjäytymisvaarassa elävälle lapselle ja nuorelle. Tulokset osoittivat, että sopimuspalokunnat voivat auttaa kiinnittymään sosiaaliseen verkostoon. Saatujen tulosten perusteella huomattiin, että toimintamallin toteuttaminen vaatii kuitenkin saumatonta yhteistyötä paikallisten toimijoiden kanssa, jotta toimintamalli tulisi kaikille tutuksi ja sitä kautta saataisiin ohjattua lisää henkilöitä nuorisopalokuntaharrastuksen pariin.</p>		
Avainsanat harrastustoiminta, lapsi, nuori, syrjäytyminen, Yli Hyvä Juttu -toimintamalli		
Luottamuksellisuus julkinen		

SAVONIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES		
Degree Programme Fire Officer (Engineer)		
Author Tapani Kellosoari		
Title of Project The Prevention of Social Exclusion with Junior Firefighter Activities - Evaluation of the YHJ –Model		
Type of Project Final Project	Date 23 rd March, 2014	Pages 70 + 8
Academic Supervisor Ms. Salla Tikkanen, Head Instructor	Company Supervisor Ms. Brita Somerkoski, Planner	
Company National Institute for Health and Welfare		
<p>Abstract</p> <p>The aim of this study was to assess the suitability of an operations model called Yli Hyvä Juttu (YHJ) which aims to prevent social exclusion of children and young adults by participating in junior firefighter activities in the regions of the rescue departments of Southern Ostrobothnia and Southwest Finland. The YHJ is a model which helps contract fire brigades and voluntary fire brigades in cooperation with social services, educational services and youth work services to offer affordable and functional junior fire fighter activities for children. This final project is a part of the ongoing study by the National Institute for Health and Welfare with the aims to evaluate the use of this model nationally, regionally and locally.</p> <p>The theoretical framework deals with social exclusion, leisure activities and fire brigade activities. The research material was collected with two different group interviews. Moreover, the open questions of a survey of the representatives of the local voluntary fire brigades conducted before the group interviews were used as a support material.</p> <p>Junior firefighter activities were found to have an important role in the integration of children and young adults into society. Activities in accordance with the operations model were seen to have a clear sociological impact. In these activities useful everyday safety skills and the ability to function in a group were taught. The operational environment and the values of junior firefighter programs were found to support the growth and development of children and young adults in danger of social exclusion. A regular and affordable junior fire fighter hobby including clear rules and having a dependable person in charge influenced life management skills and at its best, it supported the educational work of the parents.</p> <p>Based on the collected data junior firefighter programs were found to be a suitable hobby especially for children and young adults in danger of social exclusion. The results indicated that contract fire brigades can help children becoming attached to the social network at the fire brigade. However, it was discovered that the implementation of the operations model requires seamless collaboration with the local representatives so that the operations model would become familiar to all and thus, more individuals would be guided towards junior firefighter programs.</p>		
Keywords leisure activities, child, young adult, social exclusion, Yli Hyvä Juttu –model		
Confidentiality public		

ALKUSANAT

Syrjäytyminen on ollut yhteiskunnallisessa keskustelussa hyvin paljon esillä. Vaikka aihe ei ole pelastustoimen näkökulmasta niin tyypillinen, halusin tämän tutkimuksen kautta laajentaa tietämystäni syrjäytymisestä erityisesti lasten ja nuorten näkökulmasta. Aiheeseen sain pelastustoimen perspektiiviä omista sopimuspalokuntakokemuksista ja Yli Hyvä Juttu -toimintamallista. Opinnäytetyöni on osa THL:n arviointitutkimushanketta.

Opinnäytetyöni on valmistunut opintojeni ohessa. Työn tekeminen on vaatinut aikataulujen yhteensovittamista sekä määrätietoista keskittymistä ja perehtymistä aiheeseen. Käytännössä työ valmistui vapaa-aikoina ja koulun loma-jaksojen aikana. Lopullisesti työni valmistui kevään 2014 aikana.

Haluan kiittää opinnäytetyöni ohjaajaa yliopettaja Salla Tikkasta Pelastusopistosta. Eri-tyisen kiitoksen haluan antaa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen suunnittelija Brita Somerkoskelle, joka on auttanut monin tavoin päämäärän saavuttamisessa.

Toivon työni herättävän keskustelua siitä, että syrjäytyminen on todellinen uhka Suomessa ja sen ehkäisemiseen vaaditaan käytännön tekoja. Jokainen pystyy vaikuttamaan tähän turvallisuushkaan, myös pelastustoimi.

Kuopiossa 23.3.2014

Tapani Kellosaari

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	8
2	TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	10
2.1	Yli Hyvä Juttu -toimintamallin tausta	11
2.2	Toimintamallin tarkoitus	12
2.3	Yhteinen huoli syrjäytymisvaarassa olevista lapsista ja nuorista	14
2.4	Aikaisemmat tutkimukset	16
3	SYRJÄYTYMINEN YHTEISKUNNASSA	17
3.1	Syrjäytyminen	17
3.2	Syrjäytymisvaarassa olevat lapset ja nuoret	21
3.3	Harrastustoiminta syrjäytymisen ehkäisijänä	24
4	SOPIMUSPALOKUNNAT OSANA PELASTUSTOIMEA	27
4.1	Vapaaehtoisten palokuntien käsitteet	28
4.2	Sopimuspalokuntien tulevaisuus	29
4.3	Sopimuspalokunnan objektiivinen tarkastelu	30
5	PALOKUNTANUORISOTOIMINTA	31
5.1	Poikaosastosta nuoriso-osastoksi	31
5.2	Palokuntanuorisotoiminta nykyisin	32
6	TUTKIMUSMENETELMÄT JA TOTEUTUS	34
6.1	Laadullinen tutkimus ja luotettavuus	34
6.2	Tulkinnallinen tutkimusote	37
6.3	Tutkimusmenetelmät tässä tutkimuksessa	38
6.4	Tutkimusaineiston keruu	39

	6
6.5 Aineiston analyysi	42
7 TUTKIMUSTULOKSET	44
7.1 Sopimuspalokunta syrjäytymisvaarassa olevan lapsen ja nuoren tukena	45
7.1.1 Johtajan merkitys nuorisopalokunnassa	47
7.1.2 Toiminnan vastuullisuus	48
7.1.3 Yhteistyöhaasteet paikallisten viranomaisten kanssa	49
7.1.4 Tuloskooste	51
7.2 Sopiiko nuorisopalokunta syrjäytymisvaarassa olevalle lapselle ja nuorelle?	52
7.2.1 Harrastuksen merkitys	52
7.2.2 Ryhmädynamiikan merkitys	54
7.2.3 Esimerkkejä harrastuksen vaikutuksista	56
7.2.4 Tuloskooste	57
8 POHDINTA	59
8.1 Tulosten tulkintaa ja johtopäätöksiä	59
8.2 Arviointi omasta oppimisesta	62
8.3 Jatkotutkimukset ja kehitysideat	63
LÄHTEET	65
LIITTEET	70

TUTKIMUKSESSA KÄYTETYT LYHENTEET

SM	Sisäministeriö
SPEK	Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö
SPPL	Suomen Palopäälystöliitto
SSPL	Suomen Sopimuspalokuntien Liitto
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
THL	Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
VPK	Vapaaehtoinen palokunta
YHJ	Yli Hyvä Juttu -toimintamalli

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on syrjäytymisen ehkäisy nuorisopalokuntatoiminnalla - Yli Hyvä Juttu -toimintamallin arviointi. Tehtävänä on arvioida pelastustoimen näkökulmasta Yli Hyvä Juttu -toimintamallin soveltuvuutta syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten elämään. Erityisesti tutkin sitä, miten nuorisopalokunta on tukemassa lasten ja nuorten elämönhallintaa. Tavoitteena on selvittää, mitä hyötyä toimintamallista on syrjäytymisvaarassa olevalle lapselle ja nuorelle sekä miten pelastustoimi voi tukea näitä henkilöitä. Opinnäytetyöni liittyy THL:n tekeillä olevaan laajempaan tutkimukseen.

Aihe on ajankohtainen ja tärkeä, mutta samalla haastava. Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa 2012 on kunnianhimoinen tavoite: ”Suomi on Euroopan turvallisin maa.” Samassa ohjelmassa todetaan myös: ”Syrjäytyminen on keskeinen tekijä turvallisuusongelmien taustalla.” Syrjäytyminen on ollut muutenkin valtakunnallisesti hyvin paljon esillä ja keskustelun aiheena.

Eräässä syrjäytymiseen liittyvässä seminaarissa presidentti Sauli Niinistö piti tervehdyspuheen, jossa hän johdatteli kuulijoita syrjäytymisen yhteisvastuullisuudesta kysymyksellä ”mitä minä tässä asiassa voisin tehdä?” Tämä kysymys laittoi minut pohtimaan tätä aihetta laajemmin sekä ideoimaan opinnäytetyön aihetta. Jokaisen ihmisen on saatava olla oma itsensä muiden joukossa ja toteuttaa elämässään omia unelmia ja haaveita.

Aihe on hyvin mielenkiintoinen myös siksi, että jokainen tarvitsee vähintään yhden kiinnostavan harrastuksen elämään. Erityisesti harrastuksia tarvitsevat lapset ja nuoret, koska harrastustoiminta on yleensä tukemassa heidän kasvuaan ja kehitystään. Lisäksi harrastustoiminta osaltaan myös tukee vanhempien kasvatustyötä. (Vänninmaja, Sainio & Saarela 2008, 4.)

Palokuntanuorissa on yleensä noin 7–17 vuoden ikäisiä lapsia ja nuoria. Lisäksi palokuntanuorten toiminta sopii kaikille sosiaaliseen taustaan ja erityistaitoihin katsomatta. Toiminnan päätarkoitus ei ole pelkästään rekrytoida pelastusalalle henkilöitä, vaikka toiminta tukee palokuntatyötä ja sen jatkuvuutta. Pääasiassa toiminta on kuitenkin lasten ja nuorten kasvatustyötä, joka tapahtuu ohjauksen ja läsnäolon kautta.

Olen saanut ensikosketuksen palokuntaan kotipaikkakunnallani Alavudella, kun liityin palokuntanuoriin kymmenen vuoden ikäisenä. Toiminta oli alusta asti mielenkiintoista ja mukavaa. Kaikki saivat osallistua harrastukseen, opittiin toimimaan ryhmässä, opittiin hyödyllisiä käytännön turvallisuustaitoja sekä kasvettiin palokunnan arvojen mukaisesti. Myöhemmin liityin hälytysosastoon ja kiinnostus pelastusalaa kasvoi. Olin toiminnassa hyvin aktiivisesti mukana muun muassa harjoituksissa, hälytystehtävissä, koulutuksissa ja päivystysvuoroissa. Pidin myös nuoriso-osaston harjoituksia ollessani päivystysvuorossa. Harrastuksesta olen saanut kipinän pelastusalalle, ja nyt siitä on muodostumassa itselle ammatti pelastusalan päällystötehtäviin.

Tutkimuksen teoreettinen viitekehys koostuu syrjäytymisen ja sopimuspalokuntatoiminnan esittämiseen. Sopimuspalokunnilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa vapaaehtoisia ja sivutoimisia palokuntia.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, miten pelastustoimi, erityisesti sopimuspalokunnat, voivat tukea Yli Hyvä Juttu -toimintamallin avulla syrjäytymisvaarassa olevia lapsia ja nuoria. Soveltuuko YHJ pelastustoimen käyttöön? Mitä mahdollisuuksia tai haasteita toimintamalli voi asettaa pelastustoimelle? Näitä varten laadin yhdessä THL:n tutkijoiden kanssa omaan tutkimukseen sopivat kysymykset:

- **Millaiset mahdollisuudet pelastustoimella** on osallistua syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten ehkäisyyn?
- **Millainen merkitys nuorisopalokuntatoiminnalla** on syrjäytymisuhan alla elävän lapsen tai nuoren elämään?
- **Miten nuorisopalokuntatoiminta sopii** syrjäytymisuhan alla elävälle lapselle ja nuorelle?

Lastensuojelulain mukaan lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta ja nuorella 18–20-vuotiasta (Lastensuojelulaki 2007, 6 §). Nuorisolain mukaan nuorella tarkoitetaan kaikkia alle 29-vuotiaita (Nuorisolaki 2006, 2 §). Alle 18-vuotias on yleinen määritelmä lapselle. Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaan lapsena pidetään alle 18-vuotiasta. On huomattava, että lapsuuteen ja nuoruuteen liittyvät rajat eivät ota huomioon yksilöllistä kehitystä. Lisäksi kehitykseen on vaikuttamassa paljon muitakin tekijöitä kuin biologinen ikä. Väitetään myös, että nuorten aikuisten pitäisi olla etusijalla onnettomuuksien ehkäisytyössä, koska 15–25-vuotiaat kärsivät eniten onnettomuuksien aiheuttamista vammoista. Nuoret aikuiset nähdään tärkeänä ryhmänä tulevaisuuden työssä ja toimintatutkimuksessa. (MSB 2011, 12.)

Arviointitutkimus liittyy lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn kehitetyn Yli Hyvä Juttu -toimintamallin juurruttamiseen ja kehittämiseen. YHJ tehdään tutuksi paikallisesti kuntien nuoriso- ja sosiaalitoimelle sekä kouluille. Tavoite on, että kuntien toimijat osaavat ohjata aktiivisesti syrjäytymisvaarassa olevia lapsia ja nuoria sopimuspalokuntien palokuntanuorisotoimintaan. Tutkimuksella selvitetään toimintamallin käyttöönoton mahdollisuuksia ja esteitä toimijoiden näkökulmasta. (THL 2013, 3.)

2.1 Yli Hyvä Juttu -toimintamallin tausta

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestöllä SPEK oli vuosien 2007–2008 aikana kehittämisshanke, jossa Yli Hyvä Juttu -toimintamalli kehitettiin. YHJ otettiin ensimmäisenä käyttöön Oulun ja Pohjanmaan alueilla, jossa kohderyhmänä olivat ilman harrastusta olevat 7–17-vuotiaat lapset ja nuoret. Erityisesti toimintamalli kohdennettiin sosiaalisissa tilanteissa syrjään vetäytyviin, yksinäisyyttä tai ulkopuolisuutta tunteviin sekä rajoja tarvitseviin lapsiin ja nuoriin. (THL 2013, 4.)

Toiminnan tavoitteena on, että paikalliset palokunnat tekevät yhteistyötä sosiaali- ja nuorisotoimen sekä koulujen kanssa tarjoten lapsille ja nuorille mahdollisuutta lähteä mukaan palokunnan nuorisotoimintaan. Toisena tavoitteena voidaan pitää palokunta- nuorisotyön ohjaajien koulutuksen kehittämistä siten, että kouluttajat osaisivat paremmin kohdata sekä toimia erityisesti syrjäytymisvaarassa elävien lasten ja nuorten parissa. Lisäksi tavoitteena on saada uusia jäseniä kiinnostumaan palokuntatoiminnasta. Paikkakunnalla on oltava nuorisotoimintaa järjestävä palokunta, joka antaa tietoa palokunnan toiminnasta sosiaali-, sivistys-, ja nuorisotoimelle. Näin konseptin mukaista toimintaa pystytään toteuttamaan. (Mt. 4.)

Vuonna 2011 THL käynnisti jatkoneuvottelut toimintamallin käyttöönotosta Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitoksen kanssa. Palosuojelurahastosta saatiin vuonna 2012 avustus, jonka avulla käynnistettiin hanke Yli Hyvä Jutun levittämisestä koko Suomeen. (Mt. 4.) Kuvassa 1 esitetään konseptin kuvaus paikallistasolla.

Kuva 1. Yli Hyvä Juttu -toimintamallin kuvaus paikallistasolla (THL 2013, 5).

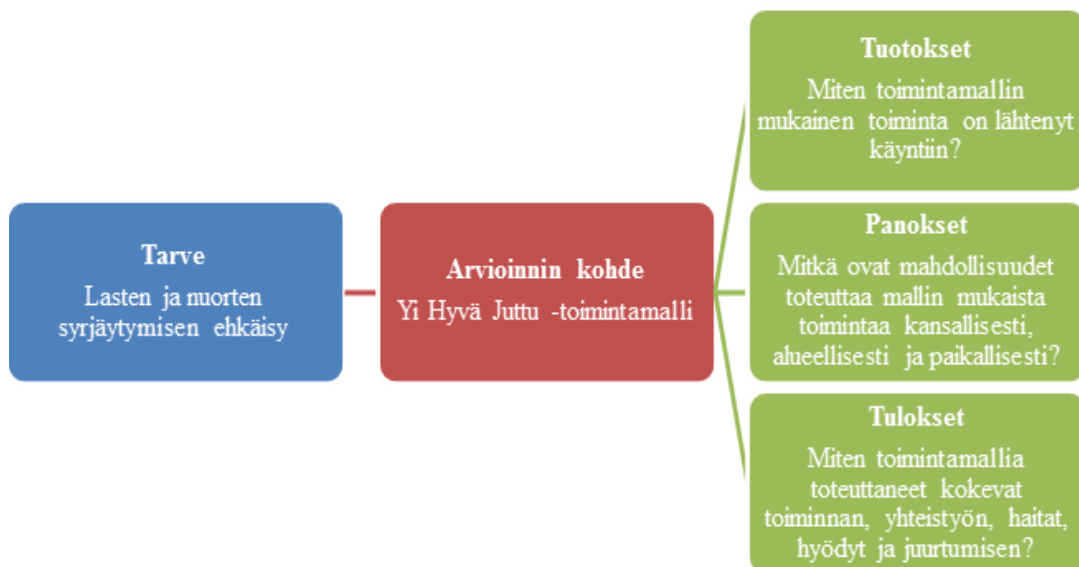
2.2 Toimintamallin tarkoitus

Toimintamallin tarkoituksena on antaa yksinäisyyttä kokeville mahdollisuuden kuulua sosiaaliseen ryhmään, jossa tärkeää on yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen. Ryhmässä toimiminen yhdistää siinä olevia jäseniä ja näin ollen vähentää poikkeavuutta ryhmässä. Palokuntanuorisotoiminnan mies- ja naispuoliset ohjaajat ovat antamassa oman persoonallisen kontaktin välityksellä turvallisen aikuisen mallia lapselle tai nuorelle. Lisäksi palokunnan arvot ja toimintatavat ovat selkeisiin sääntöihin ja rajoihin perustuvia. Kasvatuksellisen tarkoituksen lisäksi YHJ:n tarkoituksena on edullisen harrastuksen avulla antaa tietoja ja taitoja arkielämän turvallisuusasioihin. Kenties jollekin palokuntaharrastus voi olla kipinä ammattiin. (Somerkoski 2013,5.)

Kehittämishankkeeseen liitettiin toimintamalliin liittyvä arviointitutkimus jatkokehitystä varten sekä selvitys YHJ:n levittämisen onnistumisesta. Toimintamalli, joka on kehitetty siis lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn, on arviointitutkimuksen kohteena. (Mt. 6–8.)

THL:n tekemässä arviointitutkimuksessa tarkastellaan YHJ:n aiheuttamia vaikutuksia eri toimijoissa muun muassa toimintatapojen ja käsityksen osalta sekä eri viranomaisten yhteistyön toimivuutta, mitä toimintamalli edellyttää. (Mt. 6–8.)

Arviointitutkimuksen tarkoituksena on kehittää ja tukea Yli Hyvä Juttu -toimintaa sen käynnistämisen ja toteutuksen aikana eri pelastuslaitoksissa. Arviointia on toteutettu viidellä pelastuslaitoksella Etelä-Pohjanmaalla, Pirkanmaalla, Varsinais-Suomessa, Keski-Uudellamaalla ja Etelä-Karjalassa. Nämä pelastuslaitokset ovat olleet kiinnostuneita toimintamallin käyttöönotosta. Pelastuslaitosten kuntien välillä on eroja niin toimintamallin tunnettavuudessa kuin kielitaustoissa. Esimerkiksi osa Etelä-Pohjanmaan sopimuspalokunnista on ollut mukana jo YHJ:n pilottivaiheessa. Vastaavasti Parainen on ainoa mukana oleva kaksikielinen kunta. (Mt. 6–8.) Kuvassa 2 esitetään arviointitutkimuksen asetelmaa.

Kuva 2. Arvioinnin asetelma. (mukaillen THL 2013, 7).

2.3 Yhteinen huoli syrjäytymisvaarassa olevista lapsista ja nuorista

Suurin osa suomalaisista lapsista ja nuorista voi hyvin. Kuitenkin sisäisen turvallisuusohjelman 2012 mukaan syrjäytyminen on suurimpia turvallisuusuhkia Suomessa. Tämä asia on yhteiskunnallinen ongelma, ja sille on tehtävä jotain käytännössä. Syrjäytymiseen liittyvät yksittäiset asiat eivät välttämättä ole suuria, mutta ongelmallisten asioiden kasaantuessa muodostuu isoja ongelmia. (SM 2012, 12.)

Valitettavaa on, että suomalaisessa yhteiskunnassa pitää usein tapahtua jotain vakavaa, ennen kuin asioihin puututaan riittävästi. Lukuisten työryhmien perustaminen ei auta, jos konkreettiset teot jäävät puuttumaan. Nähtävissä on kuitenkin hyviä ja konkreettisia käytännön tekoja, joilla on vaikutusta syrjäytymisen ehkäisyyn. Esimerkiksi etsivää nuorisotyötä tekevät henkilöt ja vapaaehtoisjärjestöt ovat tekemässä merkittävää ennaltaehkäisevää työtä paikallisella tasolla. Myös presidentti Sauli Niinistö on omalla esimerkillään herättänyt vilkasta keskustelua perustamalla työryhmän *Ihan tavallisia asioita* -vihkosen tekemiseen, joka nimenomaan antaa eväitä syrjäytymisen ehkäisyyn. Vihkosen avajaistilaisuudessa Jakomäellä presidentti Niinistö on osuvasti sanonut seuraavasti:

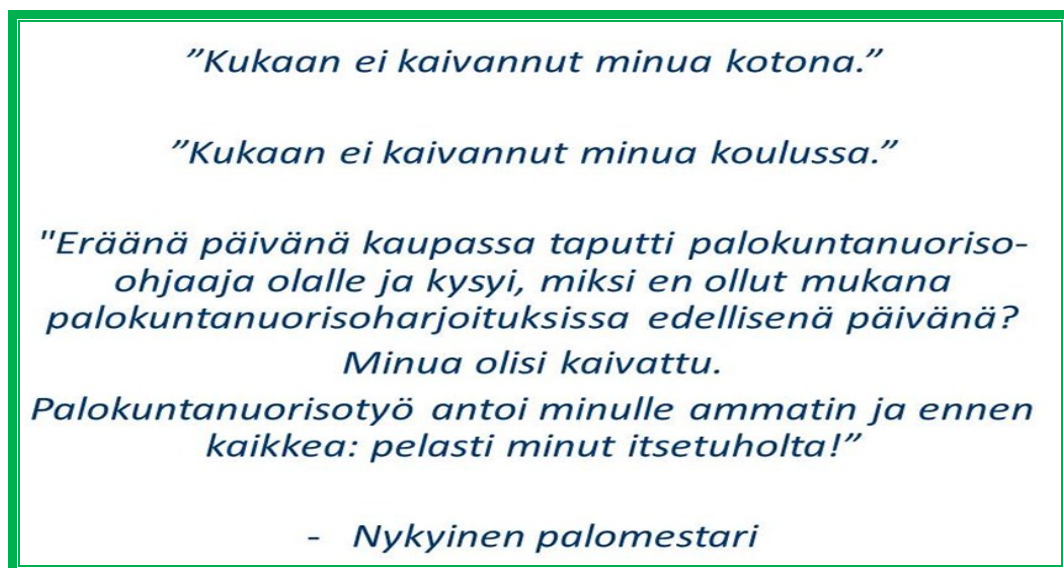
”Nuorten hyvinvointia ei edistetä vain viranomaisvoimin ja komiteamietinnöillä. Suuri vaikutuksensa on koko kasvatusyhteisöllä, niin kodilla, perheellä, naapureilla ja kavereilla kuin esimerkiksi päivähoidolla, koululla ja harrastuksilla. Ne kaikki ovat yhteisöjä, jotka muokkaavat nuorta. Tässä asiassa me kaikki olemme tekijöitä ” (Presidentti Sauli Niinistö. *Ihan tavallisia asioita* -vihkosen julkistamistilaisuus kesäkuussa 2012.)

Syrjäytymisen vaikutuksesta johtuvat ongelmat tuovat yhteiskunnalle kustannuksia. Saataisiinko harrastustoiminnan avulla lapselle ja nuorelle pohja, joka vaikuttaisi osallistumiseen ja osallisuuteen yhteiskunnassa? Osallistumisen vaikutuksia yhteiskunnalle voivat olla muun muassa yhteiskunnan kustannussäästöt, aktiivisten työvuosien lisääntyminen sekä onnettomuuksien ja tapaturmien ehkäisyn välillinen tukeminen. Yli Hyvä Juttu -toimintamallin tavoitteena on, että palokuntaharrastuksen kautta lapset ja nuoret oppivat tulipalojen ja muiden onnettomuuksien ehkäisyä sekä pelastustoimintaa. Kuitenkin yhtä tärkeää on, että harrastus luo nuorille turvaa omaan elämään ja lähiympäris-

töön. Toisin sanoen toimintamallilla pyritään ehkäisemään syrjäytymistä sekä onnettomuuksiin ja tapaturmiin johtavaa riskikäyttäytymistä. Lisäksi toimintamallilla yritetään lisätä yhteistyötä paikallisten pelastus-, sosiaali-, sivistys- ja nuorisotoimien välillä. (THL 2013, 5.)

Yhteiskunnassa on alettu tarkastella ihmisten hyvinvointia, yhteisöllisyyttä tai vapaaehtoista osallistumista ylisukupolvisen tarkastelun kautta. Muun muassa nuoribarometrin 2012 teemana ovat sukupolvisuhteet. Siinä on tarkasteltu esimerkiksi sukupolvien välistä vuorovaikutusta perhesuhteiden kautta sekä hyvinvoinnin periytymistä ja rakentamista ylisukupolvisesti. (Myllyniemi 2012, 8.)

Aktiivinen osallistuminen on tukemassa elämää ja selvästi lievittämässä syrjäytymisen riskikäyttäytymistä. On huomioitava kuitenkin, että harrastustoiminta ei poista perheessä tai koulussa olevia ongelmia. (Vänninmaja ym., 4.) Esimerkiksi urheiluharrastus ei poista vanhempien avioerosta johtuvia lapsen kärsimyksiä, mutta parhaimmillaan harrastus antaa tukea, sosiaalista verkostoa ja yhteenkuuluvuuden tunnetta, joka auttaa jaksamaan konfliktitilanteissa, mutta myös ihan päivittäisissä arjen toiminnoissa. Erilaisista kriiseistä selviytyminen on hyvin yksilöllistä ja mahdollisuus psykososiaaliseen tukeen pitäisi olla jokaisella. Aina sitä ei kuitenkaan tarvita, vaan esimerkiksi hyvä harrastus kuvan 3 tavoin voi auttaa elämässä eteenpäin.

Kuva 3. Palokuntanuoret (SPEK 2011).

2.4 Aikaisemmat tutkimukset

SPEK on tehnyt ja julkaissut Yli Hyvä Jutun pilottivaiheesta loppuraportin, jossa käsitellään toimintamallin esittelyn lisäksi tuotoksia ja tuloksia, haasteita ja jatkotoimenpiteitä. (SPEK 2008, 1–8.) Alle olen poiminut muutamia suoria lainauksia loppuraportista.

”Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tukemisessa on tärkeää vapaa-ajan toimintaan panostaminen.”

”Vertaisryhmään kuulumisen tärkeys korostui erityisesti maahanmuuttajaperheiden ja monikulttuuristen perheiden lapsille ja nuorille, koska se vähentää koettua poikkeavuutta.”

”Se on osallisuuden edistämistä, tulla kuulluksi ja arvostetuksi omana itsenään.”

”Ennakkoluulot, jotka hankkeen alkaessa kohdentuivat sosiaalitoimen lähettämiin nuoriin, koettiin lopulta olleen aiheettomia.”

”Hankkeen positiiviset tulokset vahvistavat palokuntanuorisotyön visiota lasten nuorten hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämisestä. Kehityshankkeen aikana luotu toimintamalli on laajennettava koko maahan ja sidottava jatkuvaksi osaksi palokuntanuorisotoimintaa tulevien vuosien aikana.”

Hankkeen aikana saatiin YHJ -toimintamalli käyntiin. Keskeisinä tuotoksina hankkeen aikana olivat yhteistyömallin luominen siten, että nuoria saadaan ohjattua palokuntanuorisotoimintaan. Toimintaan tutustumista varten vanhemmille luotiin kutusumista varten kirjepohja. Hankkeen aikana luotiin myös erilaisia toimintaohjeita, kuten kiusaamiseen puuttumiseen, huolta aiheuttaviin tilanteisiin, lastensuojeluilmoituksen tekemiseen ja toimintaohje tilanteeseen, jossa lasta ei hakea harjoituksista. Lisäksi laadittiin koulutusmateriaalia esimerkiksi nuoriso-osastojen ohjaajien koulutukseen sekä perustettiin verkkosivusto. (SPEK 2008, 6.)

3 SYRJÄYTYMINEN YHTEISKUNNASSA

Tässä osiossa käsittelen syrjäytymistä yleisellä tasolla sekä syrjäytymisvaarassa olevia lapsia ja nuoria. Lisäksi tarkastelen harrastustoimintaa syrjäytymisen ehkäisijänä.

Lastensuojelulaissa (2007, 2 §) säädetään lapsen hyvinvoinnin vastuusta. Lain mukaan lasten vanhemmilla ja muilla huoltajilla on pääasiallinen vastuu lapsen hyvinvoinnista ja heidän tulee turvata lapsen kehitys. Viranomaisten tehtävä on kuitenkin olla vanhempien ja huoltajien tukena kasvatustehtävässä tarjoamalla apua perheelle riittävän ajoissa tai tarvittaessa ohjata lastensuojelun piiriin.

3.1 Syrjäytyminen

Suomessa syrjäytymisen käsitettä on alettu käyttää 70-luvulla, jolloin käsitteellä tarkoitettiin lähinnä työttömyyttä, työkyvyttömyyttä ja ennen aikaista eläkkeelle siirtymistä. Myöhemmin syrjäytyminen on ymmärretty yleisesti huono-osaisuuden kasaantumisenä. Nykyisin syrjäytymisestä puhuttaessa tarkoitetaan useimmiten taloudellisista ja sosiaalisista syistä johtuvaa syrjäytymistä. Eurooppalaisten kanssa käytyjen keskustelujen perusteella syrjäytynyt ihminen on köyhä, ulkopuolelle eristynyt ja kyvytön käyttämään laillisia etuja ja oikeuksia. (Taskinen 2001, 4.) Taskisen näkemystä voidaan laajentaa siten, että syrjäytyminen ei ole vain elämää ilman työpaikkaa, vaan myös koulutuksen puutetta ja vapaa-ajan viettotavan puutetta sekä sosiaalisten verkostojen puuttumista (Ylänen 1996, 7).

Syrjäytymisen käsite rinnastetaan siis usein huono-osaisuuden, köyhyyden, poikkeavuuden tai avuttomuuden kanssa. Syrjäytymisen yleisiä piirteitä ovat taloudellinen tai sosiaalinen huono-osaisuus sekä terveydelliset ja koulutukselliset ongelmat. Syrjäytyminen voi olla kaikessa monimuotoisuudessaan siis työttömyyttä, velkaantumista, päihteiden käyttöä, mielenterveysongelmia, yksinäisyyttä, rikollisuutta, sukupuolista, rodullista, seksuaalista ja uskonnollista. (Lämsä 2009, 23–29.) Syrjäytymisen englantinkielinen sana social exclusion on käännetty ulos- tai poissulkemiseksi. Syrjäytymisen käsite nähdään pulmallisena, se viittaa niin yksilön valintoihin kuin yhteiskunnallisiin tai sosiaalisiin rakenteisiin. (Karjalainen & Saranpää 2002, 58.)

Syrjäytyminen on vaikea määritellä yksiselitteisesti ja liian ympäröivää määritellyä on kritisoitu. Tutkimuksia lukiessa sille ei ole olemassa yhtä ja vakiintunutta määritelmää. Esimerkiksi koulumaailmassa ei juurikaan puhuta syrjäytyneistä, vaan enemmän käyttäytymishäiriöistä, tunne-elämän häiriöistä tai kouluun sopeutumattomista nuorista. Määritelmää pidetään ongelmallisena myös siksi, että sillä helposti leimataan kohderyhmä. Syrjäytymisen etenemistä pidetään vaiheittaisena, jonka Mikko Takala (Linnakangas & Suikkanen 2004, 27–28) esittelee seuraavasti:

- vaikeudet kotona, koulussa tai sosiaalisessa ympäristössä
- koulun keskeyttäminen tai alisuorittaminen
- huono työmarkkina-asema
- täydellinen syrjäytyminen (työttömyys, sosiaaliavustukset, alkoholi, rikollisuus)
- laitostuminen tai eristäytyminen yhteiskunnasta.

Myös Pauli Siljander toteaa kirjoituksessaan syrjäytymisen olevan vaiheittaista ja olevan käsitteenä suhteellinen. Siljanderin mukaan syrjäytyminen on kasaantuva huonosuosisuus, jossa yksilön näkökulmasta tyypillistä on moniongelmaisuus, kuten epäonnistuminen koulussa, perheessä, sosiaalisissa suhteissa ja työmarkkinoilla. Siljander näkee syrjäytymisen myös elämänhistoriallisena prosessina, jossa erilaiset vaiheet seuraavat toisiaan ja muodostavat negatiivisen tapahtumakulun. (Linnakangas & Suikkanen 2004, 27–28.) Voitaneen todeta, että aina on syy, mistä syrjäydytään. Silti syrjäytyminen ei ole välttämättä vakiintunut vaihe elämässä, vaan se voi kestää tietyn ajan. On huomiotava myös, onko syrjäytyminen itse aiheutettua. Esimerkiksi toisen ihmisen syrjintä tai koulukiusaaminen voi johtaa itse aiheutettuun syrjäytymiseen.

Minna Suutari erottelee syrjäytymisen ja marginaalin. Suutarin mukaan syrjäytyminen on ulkopuolisuutta, joka sisältää yhdensuuntaista liikettä pois valtavirrasta kohti ulkopuolisuutta. Marginaali puolestaan on reunalla olemista, ja kysymys on osittaisesta osallisuudesta. Toisin sanoen marginaali sisältää monisuuntaista liikettä, joka saattaa kuljettaa yksilön pois valtavirrasta, mutta ei kokonaan ulkopuolelle. Liike saattaa myös ank-

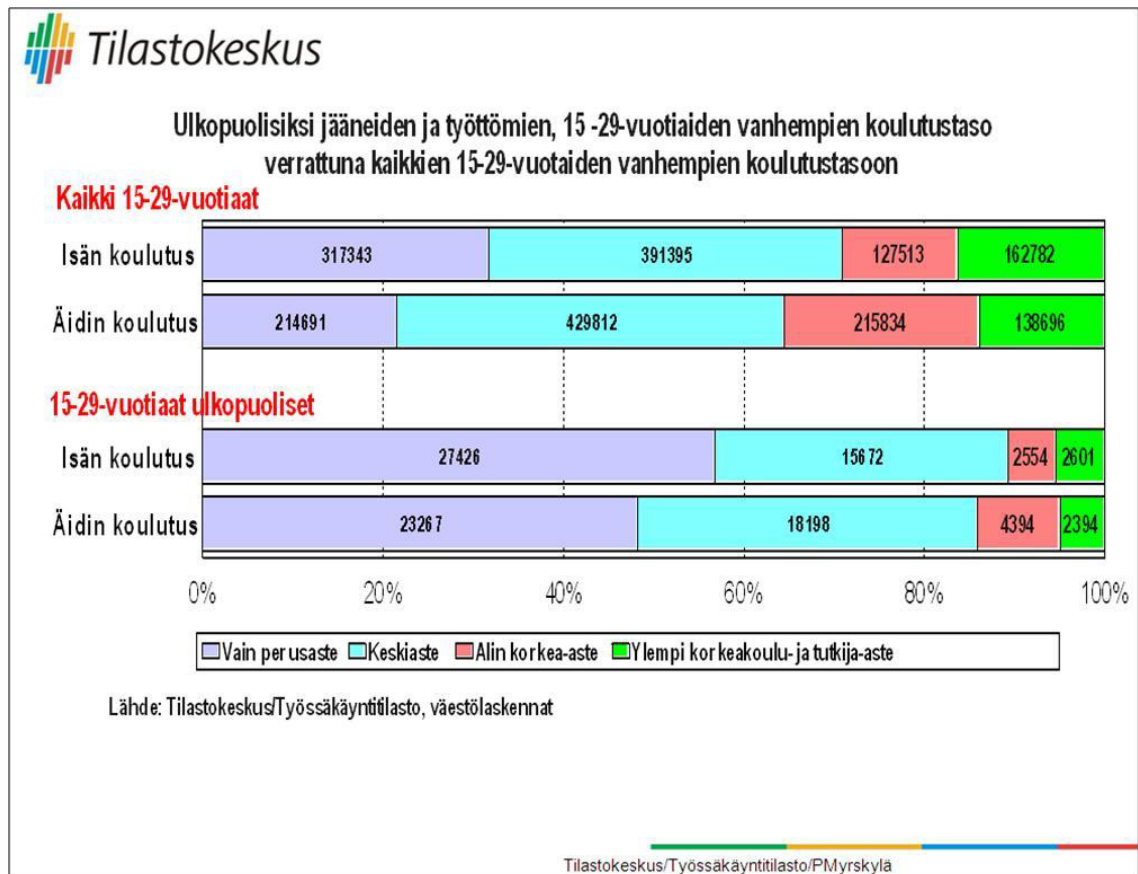
kuroida valtavirtaan. (Linnakangas & Suikkanen 2004, 29.) Arkikielessä voidaan puhua syrjäytymisestä ja marginaalista puhuttaessa syrjäytymisvaarasta. Voidaankin kysyä, onko lasten ja nuorten kohdalla tarpeen puhua syrjäytymisestä vai syrjäytymisvaarasta.

Tässä opinnäytteessä käytettyjen tutkimusten perusteella näyttäisi siltä, että enemmistö tutkijoista ajattelee lapsen ja nuoren elämänvaiheissa olevan useita murros- tai muutosvaiheita, jotka eivät ole kovin pitkäkestoisia. Tämän vuoksi tässä opinnäytetyössäni ei ole näkökulmana "täysin syrjäytyneet", vaan enemmän syrjäytymisvaarassa tai syrjäytymisuhan alla olevat lapset ja nuoret. Taulukkoon 1 olen koonnut yleisimpiä eroja syrjäytyneestä ja syrjäytymisvaarassa olevasta nuoresta.

Taulukko 1. Syrjäytymisen ja syrjäytymisvaaran erot lähdeaineistojen perusteella (muokailen Ylänen 1996, 7; Taskinen 2001, 4; Karjalainen & Saranpää 2002, 58; Linnakangas & Suikkanen 2004, 27–28. ja Lämsä 2009, 23–29, 132–134 ja 149–159).

Syrjäytymisen monimutkaista määritelmää tutkiessa ja pohtiessa tulee väistämättä eteen, että melkein kuka tahansa voi olla syrjäytynyt, jos on ulkopuolella yhteiskunnasta. Käsite on siis häilyvä, ja ei ole niin tarkkarajainen. Olipa kyseessä syrjäytyminen tai syrjäytymisvaara, ne näyttävät olevan todellisia ja vakavia yhteiskunnallisia ongelmia. (ks. luku 2.3.) Tehokas ongelmaan puuttuminen edellyttää tietoa syrjäytyneistä tai syrjäytymisvaarassa olevista henkilöistä sekä ilmiön ymmärtämistä. Kuva 5 antaa suunta- viivoja sille, että syrjäytyminen saattaa olla voimakkaasti periytyvää. Kuvasta selviää muun muassa, että myös koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten vanhemmat ovat samojen ongelmien parissa. Yli puolella "ulkopuolisten" nuorten isistä on ainoastaan perusasteen koulutus ja 40 prosentilla ammatillinen tutkinto. Nuorten äideistä 85 prosentilla on puolestaan vain perus- tai keskiasteen koulutus.

Kuva 4. Hyvät eväät elämälle (STM 2012, 14).

3.2 Syrjäytymisvaarassa olevat lapset ja nuoret

Lasten syrjäytymistä on tutkittu hyvin vähän. Lapsuusvuosia tarkasteltaessa käytetään termiä riskilapsuus eli lapsen sosiaalinen mahdollisuus kasvaa yhteiskunnan jäseneksi on heikentynyt. Lapsen kasvu ja kehitys on tällöin jollakin tavalla vaarassa, ja voidaan puhua myös syrjäytymisvaarasta. (Järventie 1999, 120.)

Vaikka syrjäytyminen nähdään aikuisten ongelmana, se saa usein alkunsa varhaislapsuudessa, jos lapsen tai nuoren sosiaalisesta toimintaympäristöstä puuttuu tuki. Lasten ja nuorten hyvinvointiin on vaikuttamassa suuresti perheen lähiyhteisö. Syrjäytymisriskit voivat kasvaa koulussa. Esimerkiksi toistuvat epäonnistumiset koulussa voivat johtaa siihen, että koulumenestys on huono, koulunkäynti keskeytyy ja kenties jäädyään työmarkkinoiden ulkopuolelle. (Liimatainen–Lamberg 1996, 12.)

Lapsi tarvitsee kasvaakseen ja kehittyäkseen vanhemmiltaan tai hoitajiltaan riittävää hoivaa, huolenpitoa ja vuorovaikutusta. Kehityksen keskeisimpiä kulmakiviä ovat perushoiva, huolenpito, vuorovaikutus ja hyväksyntä. Perushoivaan ja huolenpitoon sisältyvät ruoka, lepo, vaatetus, terveydenhoito ja turvallinen kasvuympäristö. Vuorovaikutus on vastavuoroista kommunikaatiota sekä sopeuttamista kulttuuriseen perintöön ja normiin. Hyväksynnällä tarkoitetaan ymmärretyksi tulemistä ja psykologista olemassaolon oikeutta. Lapsen kehitys on turvattu, kun hänen elämästään löytyvät nämä asiat. Kuitenkin jos jokin elämän perusedellytys puuttuu, lapsi voi olla syrjäytymisvaarassa. (Taskinen 2001, 53.)

Viime vuosikymmenien muutokset yhteiskunnassa ovat vaikuttaneet myös perhe-elämään. 1950- ja 1960-luvulla maaseudun suurperheet olivat Suomessa tavallisin perhemuoto. Ydinperheen lisäksi perheeseen kuului myös muita sukulaisia ja palkollisia. Lapsien ympärillä oli vahva läheisten aikuisten turvaverkosto, ja yhteiskunnan ei tarvinnut juuri puuttua perhe-elämään. (Lämsä 2009, 21–22.) Yhteiskunnan muuttuminen 1960-, 1970- ja 1980-luvulla teollisuus- ja palveluyhteiskunnaksi aiheutti sen, että maaseuduilta alettiin muuttaa vanhempien työn perässä kaupunkiin. Maaseudun lähiyhteisöt alkoivat hajota. Yhteiskunnan muutosten myötä tavallisimmaksi perhemuodoksi tuli pienperhe, jossa oli isä, äiti ja lapset. Muutos aiheutti sen, että jouduttiin enemmän turvautumaan yhteiskunnan apuun. (Mt. 22.)

Nykyisin useat lapsiperheiden vanhemmat käyvät töissä kodin ulkopuolella, pienet lapset käyvät päivähoitossa sekä kouluikäiset lapset ja nuoret käyvät koulua. Lisäksi perheenjäsenillä on usein omia harrastuksia vapaa-ajalla. Vanhemmilla voi olla haasteellista sovittaa yhteen perhe-elämää, työtä, harrastuksia ja muita menoja. Nykyisin joudutaan enemmän turvautumaan yhteiskunnan tarjoamiin palveluihin, koska perheen tukena ei ole samanlaista läheisten turvaverkkoa, kuten aikaisemmin oli. Haastetta kasvatustyöhön tuo myös se, että vanhemmat eivät voi kasvattaa lapsiaan samalla tavalla kuin heidät on kasvatettu. Heidän aikanaan opitut kasvatustavat eivät toimi enää niin vahvasti nykyisen sukupolven aikana. Esimerkiksi lasten ja nuorten elämään on tullut uusia uhkatekijöitä, kuten nettiyhteisöt, joita aikaisempi sukupolvi ei ole kohdannut. (Taskinen 2001, 22–23.)

Kansainvälinen vertailu osoittaa, että suomalaiset lapset viettävät aikaa yksin huomattavasti enemmän muihin maihin verrattuna. Vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä on vähentynyt, seurustelu naapureiden kanssa on vähäisempää ja perheen ulkopuolisilla jäsenillä ei ole halua puuttua vieraiden lasten asioihin. (Taskinen 2001, 54.)

Nykyisin haasteet ovat erilaisia jo muuttuneen toimintaympäristönkin vuoksi. Vaikka suomalaisia on aina pidetty vähän jäykkänä ihmisinä, jotka eivät puhu paljon, tässä asiassa on tapahtunut sukupolvien myötä hyvää muutosta. Saatetaan ajatella, että nykyinen sukupolvi voi paljon huonommin kuin esimerkiksi sota-ajan tai sodan jälkeinen sukupolvi. Tämä voi olla osittain totta, mutta tutkimukset antavat viitteitä myös siitä, että ongelmista on alettu puhua ääneen vasta lähiaikoina. Nykyisin uskalletaan paremmin nostaa vaikeat asiat esille ja keskustella niistä sekä osataan hyödyntää ammattiauttajien osaamista. Välttämättä aina ei ole täysin ymmärretty, mitä tarkoittaa syrjäytynyt ihminen.

Perhe-elämä ja sen tuomat muutokset voivat aiheuttaa hämmennystä vanhemmille, ja lasten kasvatustuuta usein halutaan usein jakaa ammattilaisille. Tämä ei ole ongelma, jos kaikki menee hyvin eli perhe, päiväkotit, koulu ja harrastukset ovat tukemassa lapsen kasvua. Tilanne muuttuu silloin ongelmalliseksi, jos eteen tulee lapsen kasvua haittaava tekijä. Näitä voivat olla muun muassa vanhempien kasvatustuun puuttuminen, avioero, työttömyys, välittämättömyys ja läsnäolon puute. Jos perheen ulko-

puoleltakaan ei saada tukea, lapsen liian varhainen itsenäistyminen voi lisätä syrjäytymisriskiä. (Lämsä 2009, 23–24.)

Pekka Myrskylä (2012, 1) Tilastokeskuksesta on tehnyt analyysiä työssäkäyntitilaston perusteella. Analyysissa todetaan, että Suomessa syrjäytyneitä 15–29 -vuotiaita nuoria on yli 50 000. Analyysissä syrjäytyneiksi luokitellaan sellaiset työvoiman ja opiskelun ulkopuolella olevat nuoret, joilla ei ole peruskoulun lisäksi muuta koulutusta.

Myrskylän analyysin mukaan melkein neljännes syrjäytyneistä nuorista on maahanmuuttajataustaisia. Lähes joka kolmas ilman koulutusta olevista vieraskielisistä nuorista on syrjäytynyt, mutta myös joka kahdeksas kantaväestöön kuuluvasta nuoresta. Syrjäytymisen koetaan olevan myös läheisesti maahanmuuttoon ja kotouttamiseen liittyvä ongelma. (Mt. 1.)

Kun tarkastellaan lasten ja nuorten syrjäytymistä, tulee ottaa huomioon perheen kokonaistilanne. Lapsen syrjäytymiseen ovat vaikuttamassa esimerkiksi perheen vanhempien syrjäytyminen työelämässä, huonot osallistumis- ja vaikutusmahdollisuudet tai jopa osattomuus asuntomarkkinoilla. (Lämsä 2009, 41–44.) Perheessä hyvinvointiin ja sitä kautta myös syrjäytymisriskeihin ovat vaikuttamassa muun muassa perheen koko, taloudellinen tilanne ja vanhempien työmäärä. Nämä tekivät määräävät usein myös sen, kuinka paljon vanhemmilla on aikaa omille lapsilleen. Nykyisin yksi suurimpia haasteita lapsiperheille on työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen. (Taskinen 2001, 53–54.)

Useiden tutkimusten perusteella näyttää siltä, että nuoren ongelmatilanteissa on vaikuttavia tekijöitä ja lopputuloksia ja lapsen lopullisesta selviytymisestä ei voida olla varmoja. Tutkijat eivät ole täysin yksimielisiä siitä, mistä tällaiset erot pääasiassa johtuvat, mutta sosiaalisen resilienssin eli selviytymis- ja toipumiskyvyn on arveltu olevan merkittävä tekijä tarkasteltaessa lapsen kokonaiskehitystä ja syrjäytymistä. (Linnakangas & Suikkanen 2004, 28; Somerkoski 2013.)

Garbarino (2000, 193) toteaa, että myös kodin ulkopuolinen sosiaalinen tuki edistää lasten ja nuorten selviytymiskykyä. Lapsi tai nuori, joka on saanut vanhemmiltaan luottamusta ja oppinut turvautumaan omaan läheisiinsä, selviytyy elämän vaikeuksista mui-

ta paremmin. Nuoret yleensä tarvitsevat harrastuksia ja toimintaa. Nuorille tulee antaa ymmärrys, että he voivat omalla toiminnallaan vaikuttaa esimerkiksi tapaturmien ehkäisyyn. (Kortteinen & Elovainio 2012, 165.)

Nuoret liittyvät yhä harvemmin erilaisiin järjestöihin, mutta toisaalta kiinnostus vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta näyttäisi olevan kasvussa. Syynä osallistumiseen on nuorten halu auttaa muita ihmisiä. He saavat myös vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta myönteisiä vuorovaikutukseen ja empatiaan liittyviä elementtejä. Pääsääntöisesti vapaaehtoistoiminnassa mukana olevat nuoret tuntevat muita kiinteämpää yhteenkuuluvuutta suomalaiseen yhteiskuntaan ja ovat muita tyytyväisempiä elämäänsä. (Myllyniemi 2012, 18 – 24.)

Useiden tutkimuksen perusteella, muun muassa Taskinen 2001, Linnankangas & Suikkanen 2004 ja Lämsä 2009, voidaan päätellä, että syrjäytyminen voi jatkua sukupolvien yli, ja viime aikoina onkin alettu puhumaan ylisukupolvisesta syrjäytymisestä. Toisaalta täytyy huomioda, että erityisesti lasten ja nuorten kohdalla on parempi puhua syrjäytymisvaarasta kuin syrjäytymisestä, koska heidän elämänsä on jatkuvaa muutosta ja murrosvaiheessa elämistä sekä kasvua ja kehitystä hyväksi yhteiskunnan jäseneksi. Tyypillinen murrosvaihe nuoren elämässä on peruskoulusta siirtyminen toisen asteen koulutukseen. Ongelmat yleensä alkavat kasaantua, jos toiseen asteen koulutukseen siirtyminen ei tapahdu luonnollisena jatkumona.

3.3 Harrastustoiminta syrjäytymisen ehkäisijänä

Koska tutkimuksen kohderyhmänä ovat syrjäytymisvaarassa olevat lapset ja nuoret, käsittelen tässä osiossa harrastustoimintaa erityisesti syrjäytymisen näkökulmasta. Olen saanut usein kokea, että harrastus on parhaimmillaan säännöllistä vapaa-ajan toimintaa, josta saan nautintoa ja rentoutusta.

Elämän mielekkyys rakentuu pitkälti arkielämän vaiheista. Esimerkiksi koululla ja vapaa-ajan harrastuksilla on iso merkitys elämän hyvinvointiin ja ne tuovat myös turvaa elämään. Lapsen ja nuoren elämän perusta on kuitenkin turvallinen sekä hyvinvoiva koti, jossa on rakkautta ja rajoja riittävästi. Toisin sanoen edes koulu ja harrastukset eivät voi korvata kodin antamaa kasvatusta, mutta harrastustoiminta on tukemassa kas-

vua ja kehitystä sekä vanhempien kasvatustyötä. Harrastuksen kautta syntyvä tiivis yhteisö on syrjäytysvaarassa olevalle tärkeää, koska mielekäs harrastus antaa sisältöä elämään ja harrastuksessa voi oppia myös hyödyllisiä tietoja ja taitoja. Mielenkiintoinen toiminta, jossa pääsee toteuttamaan itseään sekä kohtamaan ja käsittelemään erilaisia haasteita, auttaa ihmistä kiinnittymään yhteisöön ja näin ollen muun muassa yhteisön tai jopa yhteiskunnan ulkopuolelle jäämisen riski pienenee. Harrastukset tukevat myös perheiden ja sen taustayhteisöjen, kuten koulujen, kasvatustyötä. Harrastus tukee muun muassa lasten ja nuorten kasvua sekä auttaa solmimaan uusia ihmissuhteita. (Vänninmä ja ym. 2008, 4.)

Koulun ulkopuoliseen harrastustoimintaan osallistumisella on todettu olevan edistävä vaikutus lapsen ja nuoren myöhempään elämään muun muassa koulutus- ja työuralla, koska harrastus ennaltaehkäisee syrjäytymisen kehitystä. Muun muassa kerhotoimintaan osallistumisella on nähty olevan suojaava vaikutus rikolliseen ja muuhun vaaroihin altistavaan toimintaan. (Åstrand 2007, 30.)

Toisaalta Åstrandin pro gradu -tutkimuksen (2007, 107–110, 116) mukaan harrastustoiminnassa tulee ottaa huomioon muutamat olennaiset asiat, että se vaikuttaisi nimenomaan syrjäytymisen ehkäisyyn. Vanhempien rahallisen panostuksen harrastukseen tulisi olla vähäistä, koska usein syrjäytyneissä perheissä on taloudellisia vaikeuksia. Harrastuksen olisi oltava myös helposti saatavilla siten, että välimatkat pysyvät kohtuullisina tai harrastukseen on mahdollista kulkea kimpakyydillä. Lisäksi harrastusohjaajan olisi oltava vastuullinen henkilö, joka motivoi, kannustaa ja on aidosti läsnä toiminnassa. Parhaimmillaan harrastus muodostaa lapsen ja aikuisen välille kiinteän yhteisön sekä luo lapsen ympärille turvallisen sosiaaliverkoston.

Laukkanen ym. (2006, 46–47) mukaan harrastustoiminnan avulla nuori luo pohjaa myös osallistua yhteiskuntaan. Jo lapsuusiässä alkaneet harrastukset jatkuvat usein myöhemmin muun muassa osallistumisena kansalaistoimintaan tai vapaaehtoistyöhön. Harrastusmahdollisuudet ovat Suomessa hyvät. Kuitenkin tutkimukset osoittavat sen, että iso osa lapsista ja nuorista jää vielä harrastusten ulkopuolelle. Kodeilla on iso merkitys harrastuksiin ohjaamisessa, mutta myös kodin taustayhteisöllä, kuten koululla ja kerhotoiminnalla, on merkittävä vaikutus harrastusmotivaation syntymiseen.

Harrastukseen osallistuminen voimaannuttaa sekä parantaa hyvinvointia, kun harrastuskokemukset ja yhteisö ovat yksilölle miellyttäviä. Harrastus ei ole pelkkä harrastus, vaan se tarjoaa myös ainutlaatuisen mahdollisuuden kohdata ystäviä, joiden kanssa voi jakaa omia tunteitaan ja ajatuksiaan. Tiivis harrastusyhteisö yhdistää ryhmää vahvistaen samalla yksilön sitoutumista toimintaan. (Weber 2012, 68–69.)

Nuoren ihmisen psyykkiselle kehitykselle harrastustoiminnalla ja siitä saaduilla positiivisilla kokemuksilla on valtavan tärkeä merkitys myös myöhemmässä elämässä. Se, että nuori sitoutuu yhteisön toimintaan, vaikuttaa muun muassa arjen hallintaan. Harrastuksen kautta nuoren itsetunto kehittyy ja ennen kaikkea itseluottamus kasvaa. Toimintaan osallistuminen luo elämän hyvinvoinnille vahvan perustan. (Weber 2012, 68–69.)

Tutkijat ovat osoittaneet, että harrastuksien pitkäkestoiset vaikutukset ovat niin merkittäviä, että nuoruusiän harrastuksista luopuminen on pyrittävä estämään. Nuoruusiässä jopa yksi säännöllinen harrastus vähentää syrjäytymisen riskiä. Käänteisesti voidaan todeta, että ilman yhtään harrastusta nuori ihminen jää helposti ulkopuolelle, ja tämä vaikuttaa suoraan myös hänen kasvuun ja kehitykseen.

4 SOPIMUSPALOKUNNAT OSANA PELASTUSTOIMEA

Palokuntien toiminta on aina ollut eettisiin periaatteisiin ja arvoihin perustuvaa toimintaa. Pelastustoimen mottona voidaan pitää lausetta: ”Turvallisuus on yhteinen asiamme” eli turvallisuuskulma on koko monikäsitteisen pelastustoimen tärkein asia. Pelastustoimen arvot on esitelty kuvassa 5.

Kuva 5. Pelastustoimen arvot (SPPL 2013).

Pelastustoimen koulutus-, neuvonta- ja valistustehtävissä sekä pelastustoiminnassa voidaan käyttää apuna vapaaehtoisia organisaatioita ja henkilöitä, ei kuitenkaan tehtävissä, joihin sisältyy merkittävää julkisen vallan käyttöä, kuten viranomaistoimivaltuuksien käyttöä taikka tarkastus- tai valvontatoimintaa. Vapaaehtoisten osallistumisesta pelastustoimeen voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. (Pelastuslaki 2011, 51§.)

Pelastustoimen viranomaisten tulee mahdollisuuksiensa mukaan edistää pelastustoimen tehtävissä käytettävien vapaaehtoisten organisaatioiden toimintaedellytyksiä. (Pelastuslaki 2011, 52 §.)

Valtioneuvoston päätöksellä Suomi on jaettu 22 pelastustoimen alueeseen. Pelastustoimen tehtävät hoidetaan lakisääteisenä yhteistyönä ja pelastuslaitokset hoitavat tehtävät yhdessä sopimuspalokuntien kanssa. Pelastustoimen henkilöstö koostuu päätoimisista ja sivutoimisista henkilöistä. Vapaaehtoiset palokunnat (VPK), laitospalokunnat (LPK) ja tehdaspalokunnat (TPK) kuuluvat pelastustoimen järjestelmään oman pelastustoimen alueen kanssa tehdyn sopimuksen perusteella. Päätoimista henkilöstöä on noin 5000

sekä sivutoimista ja vapaaehtoishenkilöstöä noin 14300. Pelastustoimen viranomais-tehtävät, kuten palotarkastukset, hoitaa päätoiminen henkilöstö. Sopimuspalokuntien tehtävät määritellään tarpeiden mukaan. (SM 2013, 7–8.)

Vapaaehtoiset palokunnat eli sopimuspalokunnat ovat osa Suomen pelastustoimea ja ovat merkittävässä asemassa koko maassa. Sopimuspalokunnat ovat mukana noin 60 %:ssa vuotuisista hälytystehtävistä. Hälytystehtävien lisäksi toimintaan kuuluvat säännölliset harjoitukset, koulutus, liikunta ja turvallisuusviestintä. Sopimuspalokunnilla on myös paljon yhdistystoimintaa. (SPEK 2013.)

4.1 Vapaaehtoisten palokuntien käsitteet

Yhdistysmuotoiset sopimuspalokunnat. Yleensä sopimuspalokunta tekee sopimuksen VPK- yhdistyksen kanssa. Sopimukseen perusteella VPK-yhdistys tuottaa pelastustoimen palveluita alueen pelastustoimelle. Periaatteessa palokuntatoiminta ei ole keskeisten tehtävien osalta vapaaehtoista - tai harrastustoimintaa, koska toiminnan kulkua määrittelee tehty pakonomainen sopimus. Saadut korvaukset menevät usein yhdistykselle. Toisaalta VPK-yhdistykset tekevät runsaasti vapaaehtoista toimintaa, ja muu kuin sopimuspalokuntatoiminta voidaan todeta harrastustoiminnaksi. Siksi sopimuspalokuntalaisesta puhutaan myös vapaaehtoispalokuntalaisena. (SSPL 2013.)

Henkilökohtaisen sopimuksen tehneet sopimuspalokunnat. Sopimuspalokuntaan kuuluvat henkilöt tekevät henkilökohtaisen työsopimuksen alueen pelastuslaitoksen kanssa. Saadut korvaukset yleensä tulevat henkilökohtaisesti pankkitilille. Joskus käytetään nimitystä puolivakinainen palokunta. Usein sopimuspalokunnassa on erikseen oma palomiesyhdistys, jossa tehdään vapaaehtoistyötä. (SSPL 2013.)

VPK eli vapaaehtoinen palokunta on palokuntatoimintaa varten perustettu yhdistys. Vapaaehtoisessa palokunnassa on usein eri jaettuja osastoja, kuten hälytysosasto, palokuntanaisosasto, palokuntanuoriso-osasto. (SSPL 2013.)

Työpaikkapalokunnassa henkilöstö osallistuu lähinnä oman työpaikkansa pelastustoimen tehtäviin omien työtehtäviensä ohella. Työpaikkapalokuntia ovat muun muassa teollisuuspalokunta (TPK), laitospalokunta (LPK), sotilaspalokunta (SPK) ja lentoase-

man palokunta. Työpaikkapalokunta voi olla myös tehnyt sopimuksen alueen pelastustoimen kanssa ja voi olla myös sopimuspalokunta. (Mt.)

Palokuntasopimus on vapaaehtoisen palokunnan tai työpaikkapalokunnan tekemä sopimus alueen pelastustoimen kanssa. Tehtäviä hoidetaan palokunnan toimialaan kuuluvien säädösten mukaisesti. (Mt.)

4.2 Sopimuspalokuntien tulevaisuus

Pelastustoimen aluejakoa ollaan uudistamassa siten, että pelastuslaitosten määrää vähennetään 22:sta 11 alueeseen. Uudistuksen tavoitteena on, että palvelutaso säilyy, paloasemaverkosto säilyy entisellään, miehistön määrää ei vähennetä ja pelastustoimi säilytetään kunnallisena toimijana. (SM 2014.)

Tässä yhteydessä en lähde tarkemmin tarkastelemaan aluejakouudistusta, mutta on selvää, että muutokset vaikuttavat myös sopimuspalokuntien toimintaan. Myös tulevaisuudessa sopimuspalokunnilla on merkittävä rooli pelastustoimen organisaatiossa ja sen vuoksi aluejakouudistukseen liittyvissä päätöksissä tulee ottaa tarkasteluun laajalaisesti koko pelastustoimi. Kuvassa 6 on esitetty mahdollinen pelastuslaitosten uusi aluejako.

Kuva 6. Pelastustoimen uusi aluejako (Yle 2013).

4.3 Sopimuspalokunnan objektiivinen tarkastelu

Edellä tarkastellun aineiston valossa sopimuspalokunta liitetään osaksi pelastustoimea, jolla on kuitenkin merkittävä yhteiskunnallinen arvostus ja asema koko Suomessa. Sopimuspalokunnan toiminnasta on tehty vähän tutkimuksia ja akateemista tutkimusta ei ole tehty juuri ollenkaan. Myös siitä, miten pelastustoimi ottaa vastaan tulevaisuuden haasteet, on tutkimustietoa kohtalaisen vähän. Joitain viitteitä on kuitenkin saatu sopimuspalokunnista tehdyistä tutkimuksista. Muun muassa Suomen Sopimuspalokuntien Liitto ry on julkaissut vuonna 2012 työilmapiiriselvityksen, jonka otsikkona on hyvinvoiva sopimuspalokunta. Tutkimus on ensimmäinen palokuntalaisten työhyvinvointia koskeva selvitys.

Suomen sopimuspalokuntajärjestelmä on maailmalaaajuisehkin tarkasteltuna ainutlaatuinen. Toiminnan tekee ainutlaatuiseksi järjestelmän monimuotoisuus. Toimijoina ovat palokuntalaiset ja heidän yhteisönsä, kuten vpk-muotoiset palokuntayhdistykset tai pelastuslaitoksen kanssa henkilökohtaisen sopimuksen tehneet toimenpidepalkkaiset palokunnat. Palokunnat ovat paikallisia yhteisöjä ja organisaatioita, joilla on samansuuntaisia ongelmia kuin millä tahansa työyhteisöllä. Muihin työyhteisöihin verrattuna sopimuspalokuntien rakenne ja toimintatavat poikkeavat vapaaehtoisen yhdistystoiminnan ja sopimukseen perustuvan hälytystoiminnan vuoksi. Toiminnat muodostavat kokonaisuuden, ja siksi tällaista toimintaa on haasteellista ymmärtää ulkoa päin, ja se ei ole aina täysin selvää toiminnassa mukana olevillekaan. (Mallius 2012, 5.)

5 PALOKUNTANUORISOTOIMINTA

Palokuntanuorisotoiminta on harrastus, jossa voi oppia vertaisryhmässä palomiestaitojen lisäksi muita turvallisuutta edistäviä toimintatapoja. Vuosimaksuja ei ole, ja VPK tarjoaa käyttöön tarkoituksenmukaiset varusteet. (mukaillen SPEK 2013.)

5.1 Poikaosastosta nuoriso-osastoksi

Palokuntanuorisotoiminta alkoi 1880-luvulla Lahden WPK:ssa, ja alussa se tunnettiin nimellä palokuntapoikatyö. Lahden VPK:n toimintakertomuksen mukaan poikaosastoon kuului 124 jäsentä mukaan lukien päälliköt. Osaston tarkoituksena oli virittää nuoren sukupolven harrastusta palokunta-aatteeseen. Jo ensimmäisten vuosien aikana palokuntiin alettiin lähettää ohjeita poikaosaston perustamisesta sekä koulutuksen suunnittelusta ja toteutuksesta. (Honkala 2008, 7.)

1900-luvun alkupuolella poikaosastot alkoivat kasvaa muuallakin VPK:ssa, kuten Raumalla, Oulussa, Porvoossa, Salossa, Porissa ja Hämeenlinnassa. Myös tehdaspalokunnissa ja muissa palokunnissa tehtiin arvokasta palokuntapoikatyötä. Kasvua oli vauhdittamassa Suomen Yleinen Palokuntaliitto. (Hassila 2002, 8.)

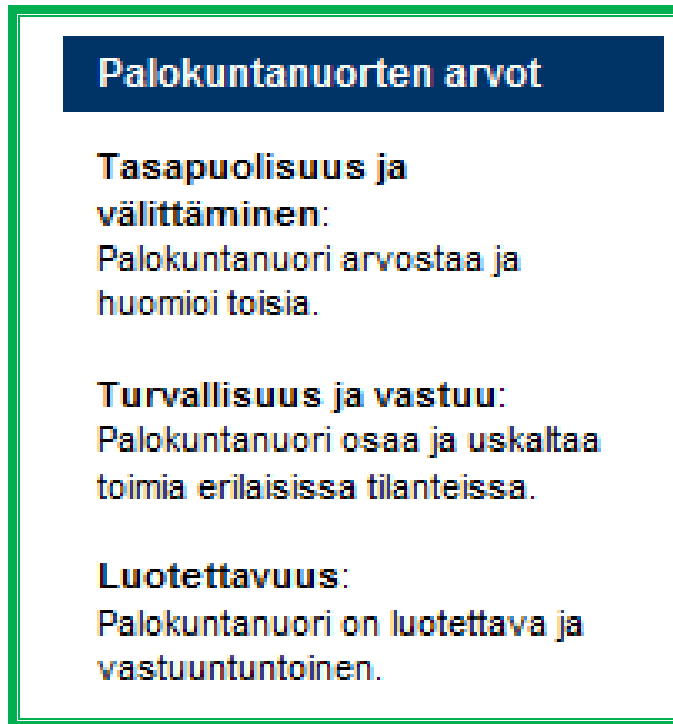
Suomen Yleinen palokuntaliitto otti ohjelmaansa poikatyön vuonna 1952, ja samalla palokuntapoikatyöstä tuli järjestäytynyttä toimintaa. Tytöt tulivat toimintaan mukaan vuonna 1976, kun alettiin käyttää nimitystä palokuntanuori ja poikaosastot muutettiin nuoriso-osastoiksi. Tyttöjen mukaantulolla oli myönteinen vaikutus, vaikka palokuntien ja osastojen johdossa asenteet olivat aluksi kankeita heitä kohtaan. (Honkala 2008, 9; Hassila 2002, 9.)

Jo alkuajoista lähtien palokuntanuorisotoiminnan tärkeimpiä tehtäviä on ollut liikuntakasvatus, palosuojelu ja yleinen kansalaiskasvatus, josta tärkeimpänä on ollut palosuojelu. Koulutus ja toiminnan vakiintuminen alkoivat näkyä sekä palokuntien miehistöosastoissa että laajemmin yhteiskunnassa. Peruskoulutuksen saaneita nuoria saatiin mukaan miehistöosastoihin ja palokuntatoiminnasta pois jääneillä oli hyvä perustietämys esimerkiksi palosuojelusta. (Hassila 2003, 75–76.)

5.2 Palokuntanuorisotoiminta nykyisin

Vasta 1990-luvulla palokuntanuorisotoiminnassa alettiin enemmän kiinnittää huomiota nuorisotyön kasvatukselliseen merkitykseen. Palokuntanuorisotoiminnan huomattiin olevan muutakin kuin pelastusalan tietoja ja taitoja. Toiminnalle asetettiin tavoitteet ja päämäärät, joihin toiminta perustuu nykyisin. Päämääränä on kasvattaa, kouluttaa ja valistaa lapsia sekä nuoria. (Hassila 2003, 79.)

Palokunnassa ja näin ollen myös nuoriso-osastoissa on aina vaalittu perinteitä ja korostettu toiminnallisia arvoja. Nuorisopalokunnan arvot ovat sitä varten, että palokuntanuori saadaan innostumaan palokuntaharrastuksesta, mutta ennen kaikkea kasvamaan vastuuntuntoiseksi yhteiskunnan jäseneksi. Kuvassa 7 on esitelty palokuntanuorten arvot.

Kuva 7. Palokuntanuorten arvot (SPEK 2013).

Nykyään nuorisopalokuntatoiminnalla on pelastustoiminnan sekä yleisten turvallisuustietojen ja taitojen lisäksi sosiaalipedagoginen vaikutus (Honkala 2008, 10). Sosiaalipedagogiikalla on useita erilaisia määritelmiä, mutta Hämmäläisen teoksessa (2004, 11) se on kasvatuksellinen sekä yhteiskunnallinen tiede, joka valmistaa yksilöitä yhteiskunnalliseen ja yhteisölliseen elämään. Nuorisopalokunnassa lapsi ja nuori kasvaa sekä kehit-

tyy samanikäisten seurassa. Taloudellisesti toimintaan on helppo tulla mukaan, koska suuressa osassa Suomea palokuntatoiminta on ilmaista. Nuorisopalokuntatoiminta on järjestelmällistä, kurinalaista ja toiminnallista, ja lisäksi toiminta tukee jokaisen jäsenen, erityisesti syrjäytymisvaarassa olevan lapsen ja nuoren kasvua. Nuorisopalokunnan tuen merkityksestä syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin on näyttöä esimerkiksi Englannissa. Siellä nuorisopalokunnan avulla pystyttiin auttamaan erityisesti sosiaalista tukea tarvitsevia nuoria. (Honkala 2008, 10.)

Palokuntanuorisotoimintaa järjestetään paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Paikallisella tasolla eli palokunnissa lapset ja nuoret toimivat ohjaajien kanssa. Alueellinen toiminta koostuu palokuntien edustajista yhdessä nuorisotyötoimikuntien ja -valiokuntien kanssa. Valtakunnan tasolla toimintaa on ohjaamassa, suunnittelemassa ja edustamassa SPEK:n hallituksen asettama nuorisotyötoimikunta. (SPEK 2013.)

SPEK:n 2011 tilaston mukaan palokuntanuoriso-osastoja on 445, palokuntanuoria noin 6500 ja ohjaajia noin 1600 (SPEK toimintatilasto 2011). Nuoriso-osastot ovat pääsääntöisesti vapaaehtoisten- ja puolivakinaisten palokuntien eli sopimuspalokuntien alaosastoja. Osastoja on joissain teollisuus- ja laitospalokunnissa, mutta kaikissa nuoriso-osastoissa toimintatavat ovat hyvin samansuuntaisia. Harrastustoimintaa järjestetään viikoittain 7–17-vuotiaille lapsille ja nuorille. Lisäksi järjestetään kilpailuja, josta tunnetuin on Veikon Malja -kilpailu, sekä palokuntaleirejä, joilla palokuntanuoret voivat suorittaa koulutusjärjestelmän mukaisia kursseja. Valtakunnallinen leiri järjestetään neljän vuoden välein. (SPEK 2013; Hassila 2002, 11.)

6 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TOTEUTUS

Olen edellä tarkastellut tutkimuksen teoreettista taustaa, joka on pohjana tutkimukselleni. Tässä osiossa kuvaan tutkimuksen etenemistä ja tiedonkeruumenetelmiä. Alueellisesti työ rajoittuu Etelä-Pohjanmaalle ja Varsinais-Suomeen.

Tässä luvussa tarkastellaan laadullista tutkimusta ja sen luotettavuutta sekä tulkinnallista tutkimusotetta. Lisäksi avataan tarkemmin tämä tutkimuksen keskeisiä tutkimusmenetelmiä, tutkimusaineiston keruuta sekä aineiston analyysia.

6.1 Laadullinen tutkimus ja luotettavuus

Kvalitatiivisen tutkimuksen tunnusmerkkejä ovat kokonaisvaltainen tiedonhankinta ja aineiston kerääminen todellisista tilanteista. Tutkija luottaa omiin ja kohdehenkilöiden havaintoihin enemmän kuin mittausvälineillä saatuun tietoon. Aineisto tarkastellaan hyvin perusteellisesti sen ainutlaatuisuuden vuoksi ja hypoteeseja ei testata laadullisessa tutkimuksessa. Tutkimusmetodeina suositaan tutkittavien mielipiteitä sekä heidän esiintulemistään esimerkiksi ryhmähaastattelun avulla. Tutkimussuunnitelma on hyvin joustava, joka elää tutkimuksen aikana. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1996, 155.)

Laadullisessa tutkimuksessa on usein lukumäärältään pieni näytejoukko, jota pyritään analysoimaan perusteellisesti. Tärkeintä tutkimuksessa ei ole määrä, vaan laatu. Tutkimuskohdetta ei ole tarkoituksenmukaista valita sattumanvaraisesti, vaan tarkastella selkeästä kohdetta, joka täyttää määritellyn joukon tunnusmerkit. (Eskola ja Suoranta 2000, 18.)

Eskola ja Suoranta (2000, 13–22, 34–36, 159, 208–219) ovat kuvanneet laadullisen tutkimuksen keskeisiä piirteitä. Tuomi ja Sarajärvi (2002, 135, 138) ovat puolestaan keränneet laadullisen tutkimuksen luotettavuustekijöitä. Näitä asioita on sovellettu käsillä olevaan tutkimukseen. Taulukkoon 2 olen kerännyt keskeisiä asioita sekä laadullisesta tutkimuksesta että luotettavuustekijöistä mukailen Eskolaa ja Suorantaa (2000, 13–22, 34–36, 84, 159, 208–219), Tuomea ja Sarajärveä (2002, 135, 138), Somerkoskea (2007, 98), Waitista (2011, 212) ja Kaukosta (2013, 6–7.)

Taulukko 2. Luotettavuuden arviointia tässä tutkimuksessa (mukaiillen Eskola ja Suoranta 2000, 13–22, 34–36,84,159, 208–219; Tuomi & Sarajärvi 2002, 135,138; Somerkoski 2007, 98; Waitinen 2011, 212 ja Kaukonen 2013, 6–7).

LAADULLINEN TUTKIMUS	KESKEISET ASIAT	LUOTETTAVUUSTEKIJÄT
Tutkimussuunnitelma	Avoin, voi muuttua tutkimuksen edetessä.	Tutkimussuunnitelma antaa suuntaviivat koko tutkimukselle ja näin ollen myös luotettavuudelle
Tutkimuskohde ja tarkoitus	Tarkoituksella tai sattumanvaraisesti valittu joukko, jotka vastaavat tutkimuksen tarkoitukseen.	Tutkimuskohteena on Yli Hyvä Juttu -toimintamalli, jossa arvioidaan toimintamallin soveltuvuutta syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten elämään.
Tutkija	Tutkijalla vapaus antaa mahdollisuuden joustavaan tutkimuksen suunnitteluun ja toteutukseen	Tarkoituksena oli vähän tutkitun aiheen esille tuominen. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää palokuntanuorten toiminnan kehittämisessä. Tutkijana olen pyrkinyt välttämään omakohtaisia tulkintoja. Haastattelutilanteessa halusin olla paikalla ja läsnä henkilökohtaisesti
Informantit	Kohdehenkilöt, jotka osallistuvat tutkimukseen ja	Haastateltavia oli kymmenen ja heillä oli suhteellisen pitkä

	toimivat tiedonantajina	kokemus sopimuspalokunta-toiminnasta ja kokemusta Yli Hyvä Juttu -toimintamallin toteuttamisesta. Haastateltavien sukupuoleen ei voitu vaikuttaa, koska pelastuslaitos valitsi kohdehenkilöt.
Käsitteet	Aineistolähtöisessä analyysissä ei ole etukäteen tehtyjä määritelmiä. Tutkijan on määritettävä jokaisessa tutkimuksessa, mitä tekee.	Koko tutkimuksen ajan olen joutunut pohtimaan, vastaako oma käsitys ja tulkinta tutkittavien käsityksiä
Tutkimusongelma	Ongelmien muuttuminen mahdollista, ei ennakkohypoteeseja.	Tutkimuskysymykset on laadittu tavoitteita vastaaviksi.
Aineiston kerääminen	Pieni tutkimusjoukko, joka voidaan valita harkinnallisesta tai tarkoituksenmukaisesti. Ihminen toimii tiedonkeruun välineenä.	Menetelmänä oli valittujen kohdehenkilöiden puolistrukturoitu haastattelu, nauhoitus ja aineiston litterointi. Haastatteluja pidettiin kaksi ja molemmat kestivät noin 90 minuuttia.
Aineiston analysointi	Ymmärtävä ja tulkitseva tutkimusmenetelmä, jossa aineistoa yleistetään, siirretään, luokitellaan ja aineistolla on suhde teoriaan.	Luin aineiston useaan kertaan huolellisesti ja tein luokitteluja aineistolähtöisesti tutkimuskysymyksiin vastaten.

Tulosten raportointi	Ymmärättäviä, tulkinnallisia, yleistettyjä, pohdiskelevia, tuloksista tehdään erilaisia selitysmalleja ja teorioita.	Raportoinnin osalta olen pyrkinyt olemaan vastauksille avoin sekä käyttänyt ymmärtävää ja tulkinnallista tutkimusotetta muodostaen näin kokonaiskuvan tutkimustuloksista.
Luotettavuus	Tutkijan oma tyyli kirjoittaa raportti, tutkijan omat kokemukset, muut tutkimukset.	Haastatteluaineiston tueksi on otettu Webropol – kysymysten avovastaukset. Lisäksi tuloksia on verrattu tutkittuun teorian ja aikaisempiin tutkimuksiin.

6.2 Tulkinnallinen tutkimusote

Opinnäytteen tutkimusote on pääosin tulkinnallinen, eli tutkimuksessa pyritään ymmärtämään ja tulkitsemaan tutkimuskohdetta siten, että löydetään asioiden merkitys ja syvin olemus. Tulkinnallinen tutkimusote on kehitelty historian tutkimuksiin, jossa ihmisen ajattelussa on mukana sekä järki että tunne. Tulkinnallinen tutkimusote on saanut vaikutteita fenomenologiasta, jossa tutkitaan ihmisen sisäistä olemusta. Tutkimusotteesta käytetään myös nimeä hermeneuttinen tutkimusote. Tutkimuksessa on usein mukana haastatteluja, havaintoja, muistiinpanoja sekä muita asiakirjoja. (Pitkäranta 2010, 20.)

Käsillä olevassa tutkimuksessa oli tarkoituksenmukaista käyttää juuri tulkinnallista tutkimusotetta, koska tarkoituksena oli ymmärtää kohdehenkilöiden ajatuksia ja muodostaa niistä kokonaiskuva sekä löytää tutkimuksen kannalta merkitykselliset asiat.

6.3 Tutkimusmenetelmät tässä tutkimuksessa

Jos halutaan saada tietoa ihmisten uskomuksista, asenteista ja mielipiteistä, informanttinen haastattelu on siihen hyvä menetelmä. Tällöin mielipide saadaan suoraan kohdehenkilöiltä, joista ollaan kiinnostuneita. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 58.)

Tutkimusmenetelmänä käytin soveltuvin osin puolistrukturoitua haastattelua sekä teemahaastattelua. Haastattelu on tiedonkeruumenetelmänä edullinen, koska tutkittavien kanssa pääsee suoraan vuorovaikutukseen ja heidät on helppo tavoittaa mahdollisesti myöhemminkin lisäaineistoa varten. Menetelmä korostaa ihmistä subjektisena olentona, eli hän tuo tutkimuksessa oman äänensä kuuluviin. Haastateltavan olemus on helposti aistittavissa ja heidän kauttaan tutkittavaa tietoa voidaan saada jopa ennakoitua laajemmin. Haastattelun avulla pystytään syventämään tutkijan omia tietoja tutkittavasta aiheesta esimerkiksi perusteltujen mielipiteiden ja lisäkysymysten kautta. Haastattelu mahdollistaa myös arkojen ja vaikeiden aiheiden tutkimuksen. (Hirsjärvi ym. 1996, 194–195.)

Haastattelu vie aikaa, joten tutkimusongelman selvittämiseen ei riitä esimerkiksi puoli tuntia. Myös virhelähteiden huomiointi on haastattelun toteuttamisessa olennaista. Ennen haastattelua on tehtävä huolellista suunnittelua käytännön toteuttamista varten (Hirsjärvi ym. 1996, 195), joka sisältää muun muassa aikataulutusta, sopivien henkilöiden valitsemista, kutsujen tekemistä ja lähetystä, tutkimuslupien kysymistä, tutkimuskysymyksien laatimista sekä äänityslaitteen hankkimista.

Puolistrukturoitu haastattelu tehdään lomaketta apuna käyttäen. Suurin ero strukturoituun haastatteluun on se, että kysymykset ovat samanlaiset kaikille, mutta haastateltava saa vastata kysymyksiin omin sanoin. (Eskola ja Suoranta 2000, 85.)

Teemahaastattelu on tutkimusmenetelmä, jossa on valmiiksi määrätyt teemat, mutta kysymyksiä voidaan esittää vapaamuotoisesti ja vapaassa järjestyksessä kuitenkin niin, että ne ovat teemaan liittyviä. Haastattelijan tehtävä on varmistaa, että kaikki teemat tulee käytyä läpi, mutta asioiden käsittelylaajuus voi vaihdella haastateltavien välillä. Kysymyksiä ei kirjoiteta etukäteen, mutta yleensä haastattelijalla on tukilista haastattelun tukena. (Eskola ja Suoranta 2000, 85.)

Tämän tutkimuksen käytännön toteutus puolestaan noudatti ryhmähaastattelun ja ryhmäkeskustelun tunnusmerkkejä. Ryhmäkeskuskeskustelu on nimensä mukaisesti keskustelutilanne, johon osallistujat on kutsuttu keskustelemaan vapaamuotoisesti jostain aiheesta. Keskusteltavat aiheet ovat tutkimukseen liittyviä teemoja. Keskustelun vetäjä ei niinkään osallistu keskusteluun kovin aktiivisesti. Keskustelun vetäjällä on tehtävänä ohjata keskustelua ja luoda sellainen ilmapiiri keskustelulle, että osallistujat rohkaistuvat keskustelemaan keskenään. Ryhmän vuorovaikutuksella on tärkeä merkitys aineiston saamisessa. (Ruusuvoori & Tiittula 2005, 223–224.)

Ryhmähaastattelu poikkeaa ryhmäkeskustelusta vuorovaikutuksen luonteesta. Ryhmähaastattelussa vuorovaikutuksen painopiste on ryhmän vetäjän ja haastatteluun osallistuvien henkilöiden välillä. Haastattelijä esittää vuorotellen saman kysymyksen kaikille haastateltaville pitäen näin vuorovaikutuskontrollin itsellään. Käytännössä haastateltavat eivät keskustele keskenään esimerkiksi tietystä teemasta. (Ruusuvoori & Tiittula 2005, 223–224.)

Webropol -kysely on verkkopohjainen kyselytutkimus. Kyselylomake laaditaan siihen tarkoitettulla ohjelmalla, jota käytetään web-selaimella. Kyselyn avulla voidaan kerätä monipuolinen ja laaja tutkimusaineisto. Kysely on tehokas ja nopea tapa saada sekä käsitellä laajaa otantajoukkoa. Kysely soveltuu erityisesti määrälliseen eli kvantitatiiviseen tutkimukseen. Toisaalta Webropolilla hankittu tutkimusaineisto voi olla myös hyvin pinnallinen, jos suppean tutkimusjoukon vastauksia yleistetään liian helposti. (Hirsjärvi 1996, 182–184.)

6.4 Tutkimusaineiston keruu

Tutkimusaineisto koostuu Webropol -kyselystä ja kahdesta eri haastattelusta. Webropol-kysely kvantifioitiin, jolla tarkoitetaan aineiston esittämistä määrällisenä (Eskola ja Suoranta 2000, 164). Haastatteluaineisto litteroitiin eli äänitetty tutkimusaineisto muutettiin tekstiksi (Hirsjärvi ym. 1996, 210), jonka jälkeen analysoin aineistot tutkimuskysymysten näkökulmasta.

Tutkimusaineistoista oli siis tarkoituksena löytää asioita, millä tavalla pelastustoimi, erityisesti sopimuspalokunta, voi tukea Yli Hyvä Jutun avulla syrjäytymisvaarassa ole-

via lapsia ja nuoria. Aineisto sisältää pelastustoimen parissa toimivien henkilöiden arvioita ja näkökulmia toimintamallin toimivuudesta syrjäytyneisiin lapsiin ja nuoriin. Aineistossa on myös tulkintoja YHJ:n hyödyistä ja esteistä sekä pelastustoimen mahdollisuuksia toteuttaa toimintamallia.

THL teki ennen haastattelujen toteuttamista Webropol-kyselyn. Se lähetettiin paikallisten palokuntien edustajille, jotka ovat nuoriso-osastojen kanssa tekemisissä. Webropol-kyselyt tehtiin tarkoituksella ennen ryhmähaastattelua, että THL:n tutkijat saisivat mahdollisimman hyvän kokonaiskuvan aiheesta. Yhtenä Webropol-kyselyjen tarkoituksena oli myös selvittää laajemmin toimintamallin käyttöönottoa muun muassa, miten tunnettu toimintamalli on, miten sitä käytetään, millaista yhteistyötä tehdään eri toimijoiden välillä, millaisia koulutustarpeita on ja miten toimintamalli soveltuu syrjäytymisen ehkäisyyn. (THL 2013, 8.)

THL:n tekemä Webropol-kysely oli tukemassa haastatteluaineistoani, mikä osaltaan myös lisäsi opinnäytetyöni luotettavuutta. Liitteessä on esitetty Webropol-kyselyn avovastaukset ja ryhmähaastattelulomake. Webropol- ja haastattelukysymykset on laadittu tutkimuskysymysten pohjalta tavoitteita vastaavaksi.

Haastattelun avulla haluttiin selvittää henkilöiden käsityksiä ja asenteita YHJ:n toiminnasta. Lisäksi haastateltavilta koottiin kokemuksia syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten kanssa toimimisesta toimintamallin arvioinnin tueksi. (THL 2013, 9.)

Ennen koko tutkimuksen aloittamista ja haastattelun toteuttamista tutkimussuunnitelma on ollut hyväksyttävänä THL:n eettisessä toimikunnassa, jossa myönnettiin tutkimuslupa. Lisäksi olen tehnyt THL:n kanssa vierailevan tutkijan sopimuksen.

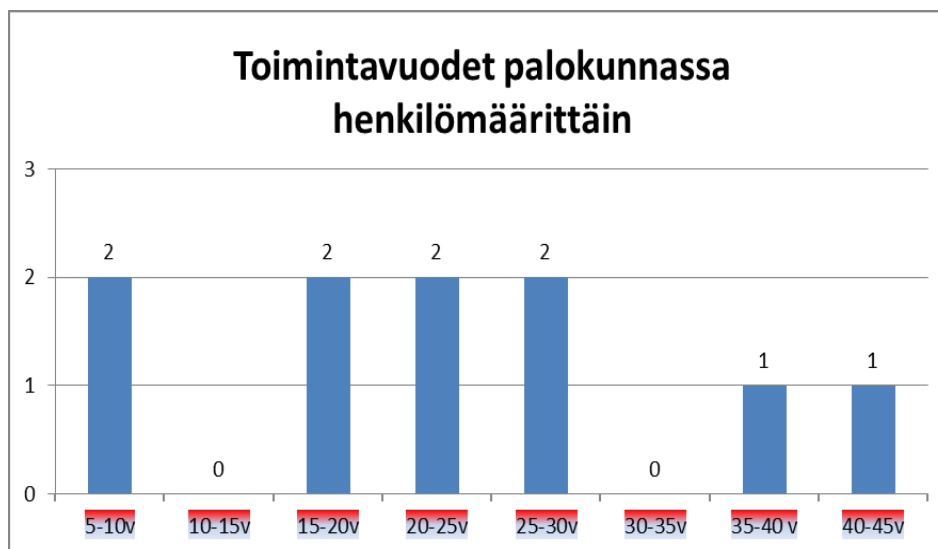
Ennen haastattelua pyydettiin pelastuslaitokselta lupa tehdä haastattelu sekä lähetettiin haastateltaville kutsukirje haastatteluun osallistumisesta. Tutkimusaineisto kerättiin pääosin haastatteluilla, jotka tehtiin Varsinais-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitoksen alueilla. Tutkimuksen informanteiksi eli koehenkilöiksi (tutkijalle tietoja antava henkilö) valittiin 12 henkilöä, joilla on suhteellisen pitkä kokemus sopimuspalokunta-toiminnasta ja kokemusta Yli Hyvä Juttu -toimintamallin toteuttamisesta. Näin ollen

haastateltavat henkilöt olivat myös nuoriso-osastojen kanssa tekemisissä olevia palokuntien edustajia.

Koehenkilöt olivat kaikki miehiä. Naisien osallistumiseen ei voitu vaikuttaa, koska valinnat haastatteluun osallistumisesta teki pelastuslaitos. Tällä ei ollut kuitenkaan tutkimustulosten kannalta merkitystä, koska tutkimuksessa ei haettu sukupuolten välisiä eroja, vaan ymmärtävää kokonaiskuvaa.

Haastateltavia henkilöitä oli loppujen lopuksi kymmenen, koska kaksi henkilöä estyi tulemaan haastatteluun. Haastateltavien henkilöiden palokuntataustat vaihtelevat, mutta kaikilla oli kokemusta nuorien kanssa toimimisesta. Haastateltavista henkilöistä viidellä oli päätoiminen virka pelastuslaitoksella ja lisäksi he osallistuvat vpk- tai sopimuspalokuntatoimintaan. Loput viisi henkilöä olivat mukava vpk:ssa tai sopimuspalokunnassa, mutta palokunta ei ollut heille päätyö. Henkilöt olivat olleet mukana palokuntatoiminnassa lyhimmillään kuusi vuotta ja pisimmillään 43 vuotta. Lisäksi he olivat olleet myös palokuntanuorten kanssa tekemisissä lyhimmillään vuoden ja pisimmillään 30 vuoden ajan. Toisin sanoen kaikille haastateltaville henkilöille oli muodostunut jo vahva tietämys palokuntatoiminnasta. Kuvaan 8 olen jaotellut henkilöjakauman toimintavuosien mukaan.

Kuva 8. Kooste henkilöiden toimintavuosista palokunnassa

Haastatteluja pidettiin kaksi, mutta aineistot yhdistettiin. Näin ollen kohdehenkilöt muodostavat yhtenäisen joukon. Ensimmäinen haastattelu toteutettiin Varsinais-Suomessa Turun keskuspaloasemalla 7.10.2013. Paikalla oli minun lisäksi suunnittelija Brita Somerkoski THL:lta sekä viisi haastateltavaa henkilöä. Tutkimusaineisto nauhoitettiin c-kasetille ja puhelimeen. Aineisto litteroitiin ja analysoitiin aineistolähtöisinä. Haastattelu oli kestoltaan noin 90 minuuttia.

Toinen haastattelu toteutettiin Etelä-Pohjanmaalla Nurmon paloasemalla 11.11.2013. Minun lisäksi paikalla oli viisi haastateltavaa henkilöä. Tutkimusaineisto äänitettiin sanelulaitteelle, joka oli lainassa Pelastusopistolta. Myös tämän haastattelun aineisto litteroitiin ja analysoitiin aineistolähtöisinä. Kestoltaan se oli myös noin 90 minuuttia.

Tutkimuspäiväkirja on apuväline tutkijalle, jonka avulla hän kokoaa ajatuksia ja tallentaa aineistoa. Päiväkirjaan yleensä kirjataan tutkimusta ja sen etenemistä koskevaa tietoa, ajatuksia, tuntemuksia, palautetta, omia havaintoja, kysymyksiä sekä tietenkin käytännön tekoja tutkimukseen liittyen. (Huovinen & Rovio 2007, 107.)

Pidin tutkimuksen ajan päiväkirjaa, johon kirjoitin havaintoja muistiin. Tutkimuspäiväkirja oli minulle iso apuväline, koska välillä tutkimuksen tekemiseen tuli taukoja. Tutkimuksen tekemistä oli helppo jatkaa, kun tarkistin päiväkirjasta edellisellä kerralla tekemäni aiheen.

6.5 Aineiston analyysi

Aineiston analyysissa puhutaan analyysista ja synteesisistä. Analyysissa aineisto jaetaan käsitteellisiin osiin ja synteessissä osat järjestellään uudelleen johtopäätöksiksi. Menetelmästä käytetään myös nimitystä abstrahointi. Käytännössä tämä tarkoittaa, että yksittäisten henkilöiden, tapahtumien ja lausumien asiasisällöistä voidaan tehdä yleistyksiä sekä muodostaa käsitteellisiä ja teoreettisia johtopäätöksiä. (Metsämuuronen 2006, 122.)

Laadullista tutkimusta aloittaessa ei tarvitse asettaa ennakkoasetelmia tai määritelmiä. Tällaisesta käytetään termiä aineistolähtöinen analyysi, jolla tarkoitetaan teorian rakentamista empiirisen aineiston ympärille eli ikään kuin mentäisiin alhaalta ylöspäin. Ai-

neistolähtöistä analyysiä käytetään silloin, kun tarvitaan perustietoa jostakin ilmiön olemuksesta. Olemuksesta puhuttaessa täytyy ensin selvittää peruskäsitteet tai -merkitykset. (Eskola ja Suoranta 2000, 19.) Esimerkiksi tässä tutkimuksessa tarkastellaan nuorisopalokunnan soveltuvuutta syrjäytymisvaarassa oleviin lapsiin ja nuoriin. Tämän takia olen ensin selvittänyt perustietoa siitä, miten määritellään syrjäytynyt, mitä tarkoitetaan palokunnan nuorisotoiminnalla ja mikä on lapsen tai nuoren määritelmä.

Aineistolähtöisessä analyysissä tutkimusaineistosta muodostetaan teoreettinen kokonaisuus, ja tutkimuksen lopputulokseen eivät vaikuta aikaisemmat havainnot, tiedot tai teoriat. Käsitteiden määrittely tapahtuu tehdyn tutkimusaineiston mukaan ja teoriatieto on vain analyysin toteuttamista varten. Kun käsitteet, tutkimusasetelma ja menetelmät ovat tutkijan asettamia, ongelmaksi saattaa muodosta tehtyjen havaintojen objektiivisuus eli se, ovatko tehdyt havainnot riittävän puolueettomia ja tasapuolisia. Aineistolähtöisessä analyysissä tutkijan ennakoasetelmat eivät saa vaikuttaa tuloksiin, vaan tutkimuksen analysointi tehdään tiedonantajan ehdoilla esimerkiksi haastatteluna. Aineistolähtöisessä analyysissä on hyvin tyypillistä induktiivinen päättely eli yksittäisestä havainnosta tehdään yleistyksiä tai luodaan teoria. (Eskola ja Suoranta 2000, 19; Metsämuuronen 2006, 122 ja Kaukonen 2013, 24)

Ensimmäisellä kerralla luin litterointitiedostot läpi kokonaan, että saisin hyvän kokonaiskuvan aineistosta. Jatkoin lukemalla aineistoa osissa. Etsin tutkimuskysymyksiin liittyvät osumat aineistosta ja luokittelin ne. Tämän jälkeen luokittelin osumat pienempiin asiakokonaisuuksiin, joista tein tuloskoosteen. Kun olin tarkastellut yhden tutkimuskysymyksen, siirryin seuraavaan kysymykseen ja tein samanlaisen analyysin, kuin edellä kuvasin. Kaikkien tutkimuskysymysten jälkeen tein johtopäätöksiä ja tulkintoja. Olin vastauksille avoin ja pyrin lähestymään tutkittavaa kohdetta ymmärtävällä ja tulkinnallisella tutkimusotteella.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Edellä olen kertonut tutkimusmenetelmistä ja sen toteutuksesta. Tässä osiossa tarkastelen tuloksia, joita olen kerännyt haastatteluista ja kyselystä. Esitän tulokset soveltavasti niin, että analysointiin käytetään kvalitatiivista eli laadullista, ymmärtävää tutkimusotetta haastattelujen sekä kyselyosion avovastausten osalta. Haastatteluaineiston analysointi rakentuu kolmen tutkimuskysymyksen ympärille. Aineisto on litteroitu ilman tunnistetietoja.

Erona Varsinais-Suomen ja Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitoksen alueella on se, että Etelä-Pohjamaalla on toteutettu toimintamallia jo pilottivaiheesta alkaen, kun taas Varsinais-Suomessa Yli Hyvä Juttua ollaan vasta aloittamassa. Molempien pelastuslaitosten, käytännössä nuorten kanssa tekemisissä olevat edustajat ovat tehneet paikallisia toimijoita tietoisiksi toimintamallista.

”Sosiaalipuoleen on oltu, tai olen ollut yhteydes heti kun tää on alanu, ja periaattees jo melkein ennemmin ennen ku alkaskaan vielä niin nimilistan kans menin heille sitte. Sieltä löytyi noi 40 nuoresta mikä meil oli sillon listoilla niin semmonen viidestä kymmeneen niin sanotusti heille tuttua nimiä. Elikä periaattees oltiin jo tehty, ennenkin tätä Yli Hyvä Juttua sillä tavalla sitä työtä.”

Nuoriso-osastojen vetovastuu vaihtelee paikkakunnittain, mutta keskeisiä toimijoita ovat nuoriso-osastojen johtajat ja kouluttajat. Toimintaan osallistuu osittain vakinaista henkilöstä, mutta suurin osa toimii vapaaehtoisvoimin. Suurin osa vetovastuussa olevista kouluttajista on ollut joskus nuorisotoiminnassa mukana. Etelä-Pohjanmaalla toimintaan osallistuvat vetäjät saavat myös korvauksen.

”...ne on oikeestansa meillä kaikki niin, että ne on ollu myös itse palonuorissa... ...oon jotenki sen huomannu vain näin että, ne jotka nyt vapaaehtosesti on siinä mukana niin, sillon se homma parhaiten toimii.”

7.1 Sopimuspalokunta syrjäytymisvaarassa olevan lapsen ja nuoren tukena

Ensimmäisen kerran, kun YHJ:sta kuultiin, se aiheutti myös ennakkoluuloja. Pelättiin muun muassa sitä, millaisia ongelmahenkilöitä tulee mukaan ja riittääkö ohjaajien osaaminen olla näiden kanssa. Aikaisemmin henkilölle, joka käyttäytyi nuorisopalokunnan harjoituksissa vähän erilailla tai oli häiriöksi, saatettiin sanoa "ei täällä pakko oo olla". Kun toimintamallia on tehty tutuksi, sen on avannut uusia näkökulmia ja on saatu ymmärrystä.

”Totta kai tietysti ne ensimmäiset reaktiot ehkä oli silloin se että, minkämoista ainesta sieltä sitten tuleekaan meidän porukkaa. Ehkä vähän peljättiinkin sitä. Mutta tietysti se että jos nyt paljon tulee tämmösiä, jotka vaatii vähän enemmän huomiota olevia nuoria niin tietysti silloin vaatii kouluttajaresurssia. Sillä tapaa tietysti jossain vaiheessa voi se sitte olla vähän ongelma.”

Pelastuslaitoksen antama tuki ja myötämielinen suhtautuminen nuorisopalokunnan toimintaan nähdään merkittävänä. Haastattelussa kävi ilmi, että rahallinen tuki ei välttämättä ole niin ratkaisevaa, mutta johdon antama myötämielinen viesti muulloinkin kuin juhlapuheissa on merkittävää. Myötämielinen suhtautuminen näkyy muun muassa siinä, että kalustoa ja välineitä annetaan nuoriso-osastojen käyttöön. Se on myös johdon hyvää viestiä, että nuorisotoiminnassa oleva vakinainen henkilöstö saa käyttää osan työajastaan nuoriso-osastojen toiminnan suunnitteluun.

Jos pelastustoimi olisi estelemässä palokuntanuorten toimintaa, se alkaisi näkyä erityisesti sopimushenkilöstössä, mutta myös osittain vakinaiseen henkilöstöön. Pelastusalan ammattilaisissa on henkilöitä, jotka ovat saaneet kipinän uralle oman kotipaikkakunnan nuoriso-osastossa. Nuoriso-osastot eivät pelkästään rekrytoi hälytysosastoon henkilöstöä. Käytännössä nuoriso-osastosta siirtyy hälytysosastoon kuitenkin muutamia henkilöitä. Tällöin henkilö on ikään kuin valmiiksi jo valikoitunut ja kasvanut palokuntahengen mukaan.

Pelastustoimen on turvattava rekrytoinnilla, että myös tulevaisuudessa riittää hälytysosastoihin sopivaa henkilöstöä. Oleellista on kuitenkin ymmärtää se, että sopimuspalokunta-

kunnissa on muitakin toimintamuotoja kuin hälytyksiin osallistuminen muun muassa palokuntayhdistyksen tehtävät.

”Kyl sieltä jokaselle tehtävä löytyy ja se siinä on olluki monasti et, jos lapsel todetaanki et aha, tai nuorel et hänel on diabetes... .. sit joku on ruvennu jo vetämään et ku sä et pääse kurssille etkä kouluttautumaan, koska sul on toi diabetes. Niin mikä se on olotila siin kohtaa, ku hän on tullu sinne, et hänestä tulee isona palokuntalainen, sammutusosaston jäsen. Niin sit se torpataan täs kohtaa. Mikä siinä on se ajatus .”

”Täältä löytyy jokaiselle tekemistä loppujen lopuks... .. jos on joku kehitysvammanen, ei se ihan operatiiviseen toimintaan koskaan pääse mukaan... Mut se voi olla silti, omalla laillansa löytäny, sieltä paloasemalta sellaisen paikan että siitä tulee omalla laillansa tosi tärkeä sille organisaatiolle.”

Hälytysosastossa on myös velvoitteita. Hälytysosastossa toimiminen on lähellä virkatehtävien hoitamista, johon kuuluu erikseen pelastuslaissa 379/2011 määrättyjä velvoitteita. Päätoimisessa virassa olevat tekevät työtä rahan takia, mutta "vapaaehtoisille" se on mielekäs harrastus, jossa usein koko perhe on mukana.

”Se on vaan semmonen että sitä jollain tavalla, varsinki pienemmillä paikkakunnilla niin siitä palokunnasta muodostuu ainaki joillaki semmonen koko perheen harrastus. Mitäs niillä, sitte niillä äideillä tarvii olla tekemistä, ku ne ei tuu sinne hälytysosastoon välttämättä. No ne tarvii sit sen oman naisosastonsa.”

Sopimuspalokunnasta löytyy erilaisia tehtäviä erilaisille ihmisille. Jos kuitenkin huomataan henkilöitä, joilla ei ole edellytyksiä liittyä hälytysosastoon, heille on jo alkuvaiheessa tehty se selväksi ja he ovat ymmärtäneet asian hyvin. Kaikkeen eivät kuitenkaan resurssit riitä ja johonkin on vedettävä raja. Esimerkiksi nuorisopalokuntaharrastukselle esteitä voivat olla päihdeongelmat, taipumukset tuhopolttoihin, rikollinen toiminta tai seksuaalinen häiriintyminen. Toiminnassa kuitenkin on mukana muun muassa puhe- tai

liikuntavammaisia. Nämä kuitenkin vaativat aina lisäresursseja, koska omaan ryhmään heitä ei haluta laittaa.

"Sehän on se juttu et he on mukana siinä, niin sanotusti normaalien porukassa ja saavat kokea siellä niitä onnistumisia."

7.1.1 Johtajan merkitys nuorisopalokunnassa

Tässä yhteydessä tarkoitan johtajalla yleisesti vastuuhenkilöä, joka on jollain tavalla nuoriso-osastojen kanssa tekemisissä. Näitä ovat muun muassa VPK:n johtaja, nuoriso-osaston johtaja, -vetäjä tai -kouluttaja.

Johtajan täytyy olla lapsille ja nuorille esimerkillinen henkilö, koska he ottavat hänen käytöksestä ja toimintatavoista mallia. Näin ollen nuorisopalokuntalaiset, jotka myöhemmin itse ovat johtajan roolissa, siirtävät samoja malleja uusille tulokkaille.

" Oli semmonen nuori mikä tossa, mitäs se sit oli, viitisen vuotta sitte oli mun kurssilla ku olin kouluttamas sitä kesän leirillä sillon. Oli erittäin hirvee tapaus sillon. Nyt sit tänä kesänä törmäsin siihen taas, leirillä ja se siinä komenteli jottain pieniä lapsii ja niitten kans tuli tosi hyvin toimeen. Hän sano sit et on ne ihan mahdottomii. Mä sanoin et kyllä niissä toivoo on ku sustaki on tommonen tullu .Se oli kyl ihan mahdoton sen yhden kesän. Niin vaan se oli siel itte kouluttamas ja, todella fiksulta vaikutti, se mitä sitä näki siellä."

Koehenkilöt korostivat haastattelussa, että nuoriso-osastojen vastuuhenkilöillä on iso rooli ja tehtävä on vastuullinen. Tästä syystä on huomioitava, että toiminnan vetäjä ei olisi tehtävässään yksin. Kasvun ja kehityksen kannalta johtajan käyttäytymisellä voi olla merkittävä vaikutus lapsen ja nuoren myöhempään elämään. Tehtävään sisältyy paljon muutakin kuin pelastustoimintaan liittyviä asioita, kuten psyykkisiä ja sosiaalisia asioita. Molemminpuolinen vuorovaikutus on tärkeää johtajan ja "alaisten" välillä. Johtajan täytyy olla luottamuksen arvoinen, joka hyväksyy joukossa erilaiset ihmiset. Muun muassa yksinhuoltajaperheen lapselle nuoriso-osaston vetäjä saattaa olla ensimmäinen miesmallin antaja.

Haastateltavien henkilöiden mukaan toiminnan vetäjää kunnioitetaan ja hänellä on toiminnassa ylin auktoriteetti. Palokunta on organisaationa hierarkkinen ja palokuntanuorten koulutusjärjestelmä tukee myös sitä. Tämän vuoksi johtajan asema näyttäytyy lapsille ja nuorille sellaisena, että he ymmärtävät johtajan tehneen jotain oman asemansa eteen ja siksi häntä myös arvostetaan.

7.1.2 Toiminnan vastuullisuus

Tässä tutkimuksessa en tarkastele sopimuspalokunnan koulutusjärjestelmää. Todettakoon kuitenkin se, että jos nuoriso-osastoon tulee erityistarpeita vaativia henkilöitä, joilla on ongelmia psyykkisen puolen kehityksessä, oppimisvaikeuksia tai jotain muuta, ohjaajilla on tarpeen olla koulutusta ja osaamista näiden kanssa toimimiseen.

Koehenkilöiden mukaan yksi haaste on se, että harrastajien taustoja ei tiedetä, mutta ymmärretään myös vaitiolovelvollisuuden merkitys. Yli Hyvä Jutun lähtökohtana, että nuoriso-osasto ei saa tietää, mitä kautta lapsi tai nuori tulee mukaan toimintaan. Haastattelussa kyseenalaistettiin se, olisiko joskus tarpeen tietää harrastajien taustoja tarkemmin.

Jos sosiaalitoimi ohjaa nuorisopalokuntaan henkilön, joka on selvästi riski toiminnalle, heidän olisi tunnettava vastuu. Toisaalta, vaikka viranomaiset ohjaavat syrjäytymisvaarassa olevan henkilön nuorisopalokunnan toimintaan mukaan, kuitenkin päätös osallistumisesta tehdään kotona yhdessä lapsen ja vanhemman kanssa.

"Sitte ku mennään näihin aivan ääripäihin. Kyllä silloin tietysti, vois toivoa että siinä olis joku mahollisuus sitten, sosiaaliviranomaisella tämä asia tuoda julki."

"Jos he toimii arvaamattomasti... .. saattaa itselleen ja muille olla vaaraksi , jos ei noudata niitä ohjeita ja... .. Tai sitte ne sytyttelyt tietysti, niin on maineen kannalta palokunnalle ensarvosen tärkeitä et palokuntalaiset ei sytytä."

7.1.3 Yhteistyöhaasteet paikallisten viranomaisten kanssa

Koehenkilöiden kokemuksen mukaan paikallisiin toimijoihin (sosiaali-, nuoriso- ja sivistystoimi), erityisesti sosiaalitoimeen, on haastavaa saada yhteyttä. Yli Hyvä Jutun mukaista toimintaa on tehty tutuksi paikallisille toimijoille, mutta epätietoutta on ollut muun muassa, kuinka vakavasti asiaan on tartuttu kiinni. On ollut myös tapauksia, jossa yhteydenpito on lopetettu kokonaan, koska paikalliset toimijat eivät ottaneet yhteyttä nuorisopalokuntien edustajiin.

"Mä en oo nähny enää tarpeelliseksi yrittää edes ottaa yhteyttä koska siihen, mä en oo saanu sinne sitä kontaktia. Sillä lailla oon aina sitte kuitenkin yrittäny tuoda sitä joka paikas esille, että tällaista työtä tehdään, sanon sitä kouluille ja näin pois päin."

Haastateltavien näkemysten mukaan henkilökohtainen kontakti on paras tapa saada yhteyttä paikallisiin toimijoihin, mutta niin sanottuna siviilihenkilönä vaikutusmahdollisuudet on koettu vaikeiksi. Lisäksi sopimuspalokuntien edustajat ovat pääasiassa virkaaikana töissä, jolloin nuoriso-osastojen asioita paikallisten toimijoiden kanssa on vaikea hoitaa. Vaikka yhteistyö on ollut ajoittain haasteellista, Yli Hyvä Jutun parhaimpana puolena on koettu erilaiset koulutustilaisuudet, joissa on puhuttu muun muassa erityisnuoren kohtaamisesta.

Koehenkilöiden mielestä paikalliset toimijat eivät välttämättä tiedä tai ymmärrä, millä tavalla lapselle tai nuorelle nuorisopalokuntaharrastuksesta voi olla apua. Ymmärtämättömyys johtuu osittain siitä, että he eivät tiedä nuorisopalokunnan sisällöllisestä toiminnasta, vaikka tietävät paikkakunnalla nuorisopalokunnan toimivan.

"Moni kokee ehkä sen paloaseman, sillä lailla suljettuna piirinä."

Haastattelun aikana kävi ilmi, että erityisesti pienellä paikkakunnalla nuorisopalokunnan esillä oleminen on yksi parhaimmista vaikutuskanavista. 112-päivä, päivä paloasemalla -tapahtuma, toritapahtuma, messut tai markkinat edesauttavat tiedon välittämistä eteenpäin. Nuorisopalokuntien edustajat toivovat, että myös heitä pyydetään erilaisiin tapahtumiin, jotka sopivat paikallisten viranomaisten intresseihin. Esillä olemisella voidaan helpottaa myös paikallisten toimijoiden työtä.

"Sehän viime kädes helpottais ehkä heidän työtä, se että jos heil ois tämän yksi paikka mihinkä vois suunnata näit, näiden perheiden lapsia ketkä on ehkä heidän asiakkaana. Sehän saattais heidän työtään jopa vähentää sitten, jossain vaiheessa."

Yhteistyön lisäksi joillain paikkakunnilla on haasteena henkilöiden riittävyys nuorisosastossa. Muutaman henkilön harrastuksesta luopuminen ei näy isossa nuorisosastossa, mutta pienessä nuorisosastossa se vaikuttaa toimintaan. Riittävän isolla ryhmällä turvataan toiminnan jatkuvuus ja yhteistyö esimerkiksi koulun kanssa on paljon helpompaa.

Haastateltavien koehenkilöiden mielestä muut paikalliset toimijat voisivat tukea Yli Hyvä Juttu -toimintamallin toteutumista muun muassa ohjaamalla nuorisopalokuntaan sellaisia henkilöitä, jotka tarvitsevat mielekästä harrastusta. Muiden toimijoiden rooli on tärkeää syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten tunnistamisessa sekä palokuntanuorten toimintaan ohjaamisessa. Lisäksi he voivat markkinoida sopimuspalokunnan toimintaa.

"Eihän sillä todellakaan oo mitään merkitystä, mikä se on se harrastus mihinkä se nuori joka on ehkä mahdollisesti vaarassa syrjäytyä. Se voi olla vaikka se paini tai pesäpallo tai mikä tahansa. Tärkeintä ku sillä joku, semmonen edes yksi hyvä harrastus olisi tällä nuorella. Jos se sitten on tää palokunta niin, se on sitten se. Mutta voihan ne harrastukset tietysti myös tukea toinen toistansa. Se vaan on monta kertaa niin että sitten on, samana iltana ehkä harrastuksia niin sitten ei onnistu. Pitää valita kumpaan menee ja näin. Yhteistyötä tietysti myös eri toimijoiden kanssa justiin niin ku SPR:n kanssa, on meilläki ollu yhteistyötä. He on pitäny meille harkkoja ja me ollaan pidetty heille ja tämmöistä. Se tuo myös vähän vaihtelua sitte siihen juttuun ja samalla ehkä saadaan myös, sieltä vähän uusia jäseniäkin sitten."

7.1.4 Tulokooste

Ensikäsitteet toimintamallista aiheuttivat pelastustoimessa ennakkoluuloja. Kun toimintamallia on tehty tutuksi pelastustoimen parissa toimiville henkilöille, on se avannut uusia näkökulmia ja mahdollisuuksia nuorisopalokunnan toimintaan. Muutenkin pelastuslaitoksen antama tuki ja myötämielinen suhtautuminen nuorisopalokunnan toimintaan on ollut merkittävää.

Vaikka nuorisopalokunta on merkittävä rekrytointikanava sopimuspalokuntien hälytysosastoihin, palokunnan toiminta pitää sisällään paljon muutakin kuin hälytystoiminnan. Toisin sanoen palokuntanuorten toimintaan tulee saada osallistua erilaisia ihmisiä, vaikka hälytysosastoon siirtyminen ei olekaan mahdollista. Nuorisopalokuntaan osallistumisen esteinä pidetään esimerkiksi päihdeongelmia, taipumuksia tuhopolttoihin, rikollista toimintaa ja seksuaalista häiriintymistä.

Pelastustoimi voi vaikuttaa syrjäytysvaarassa olevan lapsen ja nuoren kehitykseen merkittävästi tarjoamalla turvallisen ja elämänhallintaa tukevan edullisen harrastuksen. Nuorisopalokunnan vastuuhenkilöillä on näissä asioissa merkittävä rooli, ja tämän vuoksi heille on annettava tukea toiminnan ylläpitoon. Muun muassa erityistä huomiota tarvitsevat lapset ja nuoret vaativat kouluttajaresursseja enemmän.

Nuoriso-osastojen vastuuhenkilöiden mukaan yhteistyö paikallisten viranomaisten kanssa on ajoittain haasteellista, koska yksittäisenä siviilihenkilönä ja sopimuspalokunnan edustajana on hankala tuoda asioita viranomaisten tietoon. Sopimuspalokunnat ovat tehneet Yli Hyvä Juttua paikallisille viranomaisille tutuksi, mutta asiaan ei ole tartuttu kiinni tai muut viranomaiset eivät ole riittävän tietoisia nuorisopalokunnan sisällöllisestä toiminnasta. Sopimuspalokunnat kuitenkin tarvitsevat muiden viranomaisten tukea, että syrjäytymisvaarassa olevat lapset ja nuoret saataisiin ohjattua nuorisopalokunnan toimintaan ja ylipäätään nuorisopalokunnan riittävän henkilömäärän säilyttämisessä. Järjestetyt koulutustilaisuudet ovat olleet Yli Hyvä Jutussa parhainta antia. Nuorisopalokuntien edustajat toivovat, että yhteistyötä paikallisten viranomaisten kanssa lisättäisiin.

7.2 Sopiiko nuorisopalokunta syrjäytymisvaarassa olevalle lapselle ja nuorelle?

Haastateltavien eli palokuntanuorten kanssa tekemissä olevien henkilöiden mielestä syrjäytymisvaarassa olevat lapset ja nuoret hyötyvät YHJ:sta sekä nuorisopalokuntatoiminnasta, jos ne saadaan ohjattua nuoriso-osastoon.

Tässä kappaleessa tarkastelen palokuntaharrastuksen ja ryhmädynamiikan merkitystä. Lisäksi kappale sisältää käytännön esimerkkejä harrastuksen vaikutuksista sekä tulokoosten.

7.2.1 Harrastuksen merkitys

Toimintamallin mukainen nuorisopalokuntaharrastus nähdään yhteiskunnallisesti tärkeänä, koska nuorisopalokunnan arvomaailma on kasvulle ja kehitykselle suotuinen. Nuorisopalokunnassa toisen auttaminen ja toisen huomioon ottaminen ovat tärkeitä taitoja. Toiminta on vapaaehtoistyötä, jossa autetaan syrjäytysvaarassa olevaa näkemään se, että kaikki maailmassa ei ole yksinäistä, pahaa tai ahdistavaa. Toiminnassa on mukana eri-ikäisiä tyttöjä ja poikia, joilla on erilaiset kulttuurilliset taustat. Tällainen toiminta tuo rikkautta elämään, koska opitaan olemaan erilaisten ihmisten kanssa. Arvomaailman lisäksi palokunnan toimintaympäristöä pidetään omassa arvossaan muun muassa siten, että ohjaajia kunnioitetaan, omaisuutta ei turmella ja siellä ei esiinny rikollista toimintaa.

Koehenkilöt pitivät tärkeinä, että harrastus on ilmaista kaikille, mutta erityisesti syrjäytymisvaarassa oleville lapsille ja nuorille. Säännöllinen ja johdettu toiminta, jossa on kaikille samat selkeät säännöt ja jossa opitaan arjen hyödyllisiä turvallisuustaitoja, luo myös turvallisuuden tunnetta elämään. Toiminta on organisoitua, mutta harrastukseen tullaan omasta tahdosta. Toisaalta suurimpia haasteita näyttää olevan syrjäytymisvaarassa olevan lapsen tai nuoren saaminen toimintaan mukaan ja juuri tähän tarvitaan muiden paikallisten toimijoiden apua, koska yksistään palokunnan resurssit eivät riitä kaikkeen.

"Siellä tehdään sääntöjen mukaan ja kaikille on samat säännöt. Siitä ehkä tulee justiin se yhteen kuulumuus. Vaikka oliskin joku poikkeava henkilö siellä niin, tavallaan että tuetaan siinä toiminnassa kaikkia."

Koehenkilöiden mukaan kasvun ja kehityksen kannalta on oleellista, että harrastuksesta saa onnistumisen kokemuksia. Asioita, jota nuorisopalokunnassa opetetaan, ei välttämättä opi muissa harrastuksissa, jos ajatellaan palokuntatoimintaa. Esimerkiksi moottoriruiskuselvitystä opetellaan niin kauan, että kaikki sen osaavat ja saavat siitä onnistuneen oppimiskokemuksen. Lisäksi kaikki toiminta tapahtuu porukassa, yleensä pareittain. Tämä kasvattaa yhteisöllisyyttä.

"On sellanen ohjattu toiminta. Sitte kuitenkin se ryhmähenki on näissä palokuntahommissa aina se, omanlaisensa että ei sitä välttämättä monessa muussa harrastuksessa ole sitte. Sitte ku tää ei oo mikään sellanen kilpailusuoritus."

"... ehkä vähän hiljanen ja ehkä ei nyt niin aivan paras sitten siinä lajissa niin, helposti sitten jää syrjään.. Täs tää palokuntatouhun on tietysti semmosta, että kaikki otettais mukaan siihen touhuun. ... saa tulla mukaan jos haluaa mutta ei pakko oo tulla. Se on hyvin tärkeää siinä vaihees, jollekin joka sitten hyväksytään siihen juttuun mukaan, johonkin kilpailuun tai tekemiseen vaikei nyt niin hyvä ookaan siinä."

Vastaajat toivat esille, että parhaimmillaan nuorisopalokunta harrastuksena on tukemassa perheen kasvatusyötä. Saattaa jopa olla niin, että kotikasvatuksesta puuttuu toinen vanhemmista tai selkeät rajat ja näin ollen palokunnan ohjaajasta voi muodostua ”toinen vanhempi”, joka antaa rakkautta ja rajoja. Toisaalta on huomioitava, että jos perheessä on ongelmia, harrastus ei välttämättä poista ongelmaa, mutta se voi ehkäistä niiden seurauksia. Tämä vaatii myös nuoriso-ohjaajalta aitoa läsnäoloa ja kärsivällisyyttä silloin, kun huomataan toimintatapojen olevan ”väärillä raiteilla”. Joskus esimerkiksi ylienergiisyys tai kovaäänisyys voi kertoa meneillään olevasta hädästä, johon lapsi tai nuori reagoi omalla tavallaan. On ilmennyt useita esimerkkejä siitä, kuinka vähän "ulkopuolelle" jäänyt hakee luottamusta ja turvaa toimintaa vetävästä luotettavasta aikuisesta.

"Saattaa olla myös sekin että, tämmöstä jonkinmoista mallia, miesmallia... ... joku lapsi saattaa kaivata. ... koko ajan pitää meidän muistaa se, minkämoisessa roolissa ja vastuussa ollaan. Tämä kuri on hyvin tärkeä"

asia ja olennainen asia tätä meidän touhua. Mut sitten myös pitää aina muistaa se herkempi puoli siinä asias."

Hyvä harrastus, olipa se mikä tahansa, vaikuttaa elämänhallintaan ja se voimaannuttaa. Minäkuva ja itseluottamus kasvavat, kun toiminnassa on riittävästi haasteita ja niitä pääsee ratkaisemaan onnistuneesti. *"Nuorisopalokunnan toiminta on tekemisen meininkiä, jota nuori ihminen tarvitsee elämähä. Sille nuorelle tuloo, kuin sen nyt sanois, terveempi kuva maailmasta tavallaan, että kaikki ei ookaan nn huonosti ku kotona näyttää."*

7.2.2 Ryhmädynamiikan merkitys

Tässä yhteydessä on syytä todeta, että palokunnan toiminta perustuu yhdessä tekemiseen. Siellä harvoin tehdään tehtäviä yksin, koska toiminta-ajatus on se, että tehtävät ratkaistaan yhdessä ja onnistuneesti. Eräs haastateltava sanoi, että *"palokunnasta ei koskaan saa kouluarvosanaa neljä, et sä oot epäonnistunu. Vaan että ne kaikki saa aina vähintään sitte ysiä ja kymppiä."*

Koehenkilöiden kokemusten mukaan ryhmässä toimiminen on oppimisen kannalta erinomainen vaihtoehto, vaikka ryhmässä voidaan toimia eri tavoin. Esimerkiksi jalkapallojoukkueessa pelataan ryhmän toista joukkuetta vastaan, mutta jokainen kuitenkin kilpailee siitä omasta peliajastaan kentällä. Joukkueen menestys on tärkeää, mutta silti jokainen yksittäinen pelaaja kilpailee omasta asemastaan joukkueessa. Harrastuksena jalkapallo on erinomainen, mutta syrjäytymisvaarassa olevalle lapselle ja nuorelle ei ole välttämättä aina paras vaihtoehto. Jos ajatellaan palokuntarakennetta ja sen toimintaympäristöä, tehtävät tehdään käytännössä sammutuspareittain. Tämä osaltaan heijastuu myös koko ryhmän toimintaan. Lyhyesti sanottuna kaikki tehdään yhdessä ja onnistuminen riippuu myös aina toisesta parista.

Haastattelussa ilmeni, että harrastus laajentaa myös sosiaalista verkostoa ja antaa rohkeutta toimia omana itsenä, jos siihen kannustetaan. Nuorisopalokunnan ohjaajien kokemuksien mukaan osa harjoituksissa kävijöistä liikkuu yhdessä myös esimerkiksi koulussa ja muulloinkin vapaa-ajalla. Nuoremmat ottavat oppia myös ikäistään vanhemmilta muun muassa oikeiden pelisääntöjen noudattamisessa.

"Sitte kuitenkin se ryhmähenki on näissä palokuntahommissa aina se, omanlaisensa että ei sitä välttämättä monessa muussa harrastuksessa ole sitte.. Sitte ku tää ei oo mikään sellanen kilpailusuoritus. Sitte sellanen yhteinen, toiminta missä on mukavaa ja yhteishenkeä piisaa"

Haastateltavat ovat kokeneet, että ryhmässä toimimisella on saatu monia onnistumisen kokemuksia myös kurin suhteen. Jos kouluttaja on sääntöjä ja määräyksiä luodessaan looginen, lapset ja nuoret oppivat luottamaan kouluttajaan. Näin ollen ryhmäläiset alkavat myös itseohjautuvasti sanomaan äänekkäille ryhmäläisille, jos huomaavat ryhmäkurin laskevan. Toisaalta, jos ryhmässä alkaa esiintyä esimerkiksi varastelua, siitä saattaa muodostua useille ryhmäläisille yleisesti hyväksyttävä toimintatapa.

Haastattelussa nousi myös esille se, että ryhmän toiminta on riippuvainen myös toiminnan vetäjästä. Vastuuhenkilöillä tulee olla asennetta ja kärsivällisyyttä kuunnella ryhmän jäseniä ja ottaa heidän tarpeet huomioon pitäen kuitenkin selkeän toimintalinjan. Lapset ja nuoret odottavat mielekästä tekemistä ja siksi harjoituksiin täytyy osata panostaa niin, että harjoitussisällöt ovat monipuolisia ja niissä on vaihtelevuutta. Ylipäätään harrastajat odottavat säännöllistä tekemistä, joten se vaatii myös vastuuhenkilön asennoitumista muun muassa aikatauluihin.

"... ois vaikka varttia ennen siellä ja vartin jälkeen. Kyllä meillä ainaki nuoret on kahtakymmentä vailla tai puolta vailla siinä jo."

"että osais siihen oikein suhtautua, eikä ensimmäisenä oo esimerkiks kouluttaja näyttämäs paloaseman ovia että mee pihalle, ei täällä pakko oo olla."

Haastateltavien mukaan ryhmän vetämisessä on myös haasteita. Vetäjät ovat puntaroineet muun muassa, olisiko eri-ikäiset parasta jakaa omaan ryhmään, mutta kouluttajaresurssit saattavat tulla tässä vastaan. Haastattelussa keskusteltiin myös kouluttajien osaamisesta kohdata erilaisia lapsia ja nuoria. Jotkut kokivat hyvänä sen, että kouluttajien joukossa on henkilöitä, joilla on jo omia lapsia. Näin ollen tämä osaltaan helpottaa harjoitusten vetämistä. Toisaalta nähtiin myös niin, että nuoris-osastojen kouluttajien

ymmärtävällisellä asenteella pärjää jo pitkälle. Kuitenkin erityisnuorten kohtaamiseen on saatu lisää ymmärrystä erilaisilla koulutuksilla.

”niillä vähän perspektiivi toinen jo, joil on omia lapsia.”

”jos on nuoriso-osaston kouluttaja, niin kyllä sillä jonkinlainen asenne ja motivaatio olla sen osaston kanssa tekemisissä.”

Haastateltavat ovat yksimielisiä siitä, että ryhmässä toimiminen lisää yhteisöllisyyttä, mikä näkyy muun muassa siinä, että harrastuksesta on saatu ystäviä. Nuoriso-osaston harjoituksissa tehtävät suoritetaan aina pareittain tai ryhmittäin eli voidaan todeta, että sosiaalinen kanssakäyminen ja oppiminen tapahtuvat osittain myös tiedostamatta asiaa. Tehtävissä tavoitteeseen pääseminen edellyttää ryhmätyötaitoja ja sosiaalista vuorovaikutusta ja niissä joutuu ottamaan toiset huomioon sekä toimimaan yhdessä. Ryhmän toimintatavoissa näkyy, että halutaan auttaa muita. Lisäksi yksilön menestys ja kilpasuoritus eivät ole niin merkittäviä toiminnassa.

Toiminnan harrastajat, lapset ja nuoret, vaativat myös kouluttajan asennoitumista vastuutehtävään. Kouluttajan tulee olla kärsivällinen, mutta ennen kaikkea turvallinen ja luottamusta herättävä. Lisäksi kouluttajan tulee panostaa harjoitussisältöihin niin, että harrastuskertoihin tulee vaihtelevuutta. Haasteena vastuuhenkilöillä ovat muun muassa kouluttajaresurssien riittävyys ja riittävä osaaminen kohdata lapsia ja nuoria.

7.2.3 Esimerkkejä harrastuksen vaikutuksista

Haastateltavilla on omakohtaisia kokemuksia siitä, millä tavoin nuorisopalokunta harrastuksena voi auttaa elämässä. Alle olen koonnut muutaman esimerkin.

Huostaanotettu tyttö, joka varasteli viinaa ja hänellä oli muitakin ongelmia, oli ollut joskus myös palokuntanuorten toiminnassa mukana. Eräs kerta oli, kun hän oli jälleen juomassa kavereiden kanssa ja yksi joukosta sammui kylmään ulkoilmaan. Tämä nuorisopalokuntaa harrastanut tyttö oli ainut, joka tajusi auttaa hälyttämällä apua ja kääntämällä kylkiasentoon.

Eräs lastenkodissa kasvanut poika tilasi palokunnan puhelimella pitsaa, kun hän sai sillä maksettua pitsat ajatellen, että hän ei jää siitä kiinni. Sitten, kun asia huomattiin, poika teki hyvityksen omalla työllään. Pojan taustat tiedettiin entuudestaan ja tämä helpotti asian käsittelyä. Huomionarvoista on se, että palokunnassa huomattiin tämän pojan tarvitsevan palokuntaa. Nykyisin tästä pojasta on kasvanut reipas nuori mies, joka toimii hälytysosastossa ja selviää muutenkin hyvin elämässä.

"Tätä nyt voi sanoa Yli Hyvä Jutuksi, meil on tällanen nuorempi mies jo joka oli vähän hukas tämän elämänsä kanssa ja tuli palokuntahan ja sai siitä sellasen motivaattorin, että sai jotaki tekemistä. Se sai potkastua ittensä niin kovahan vauhtihin että se, pääsi elämsä kiinni ja pääsi asiois sansa etehen päin. "

"...osallahan on ollu siis ihan oikeesti tuol, palokunnan ulkopuolel erinäkösiä ongelmii. Siel on kahnauksii koulun, kodin, jopa poliisin kanssa. Siel saattaa olla jotain rötöksiä tehty siellä, palokunnan ulkopuolella. Mut joku semmonen jännä piirre että, sit ku ne tulee palokuntaan, niin ei oo puhettakaan et ne siellä esimerkiks varastais palokunnalta yhtään mitään. Niil on siinä toimintaympäristössä on joku, siel palokunnassa et sitä ei haluta tavallaan turmella, et sinne vietäis mitään rikollista tai jotaki varastettais tai tuhottais muuten."

7.2.4 Tulokooste

Voidaan siis todeta, että harrastustoiminnalla on merkittäviä vaikutuksia lapsen ja nuoren elämässä ja sillä on myös huomattava yhteiskunnallinen merkitys. Yleisesti ottaen nuorisotyöllä on jopa vahvempi asema kuin kouluilla tai vanhemmilla lapsen tai nuoren sopeuttamisessa yhteiskuntaan. Nuorisopalokunnassa on erityispiirteitä, joita on syytä nostaa esiin. Nuoriso-osaston toimintaympäristö ja arvomaailma auttavat lasta tai nuorta kiinnittymään yhteiskuntaan sosiaalisena henkilönä.

Erityisesti syrjäytymisvaarassa olevalle henkilölle on tärkeää luoda onnistumisen kokemuksia ja luoda positiivista maailmankuvaa. Kaikki ihmiset, erityisesti lapset ja nuoret, tarvitsevat harrastuksia, joissa luodaan verkostoja elämään. Nuorisopalokunta on

harrastuksena edullinen ja se on säännöllistä toimintaa, johon voi kiinnittyä. Toiminnassa opitaan tekemään asioita ryhmässä, ottamaan muut huomioon ja toimimaan sääntöjen mukaan.

Nuoriso-osastossa opitaan hyödyllisiä ja monipuolisia arjen turvallisuustaitoja, mutta sen lisäksi toiminta tukee kasvatustyötä. Esimerkiksi kädentaitojen opettamisella annetaan malleja työn tekemiseen, ja sillä on vaikutusta lapsen tai nuoren tulevassa työelämässä. Nuoriso-osaston ohjaajalla on myös iso rooli. Häntä pidetään luotettavana ja turvallisena ihmisenä, josta otetaan esimerkkiä. Kaiken kaikkiaan nuorisopalokunta muiden harrastusten joukossa vaikuttaa elämänhallintaan muun muassa siten, että itseluottamus ja minäkuva kasvavat. Tämä kuitenkin edellyttää, että harrastus on miellyttävää tekemistä, jossa on sopivasti haasteita.

Nuorisopalokunnan toiminnassa on vahvasti esillä ryhmädynamiikka. Toiminta perustuu siihen, että tehtävät tehdään yhdessä yleensä pareittain ja onnistuminen riippuu myös toisesta osapuolesta. Yksilön menestys ja kilpasuoritus eivät ole merkittäviä asioita toiminnassa. Ryhmätyöskentely on siis oppimisen kannalta hyvä vaihtoehto. Ryhmässä toiminen lisää yhteisöllisyyttä muun muassa siten, että palokuntaharrastus on yhdistänyt kavereita. Lisäksi ryhmässä sosiaalinen vuorovaikutus ja ryhmätyötaidot vahvistuvat ja kannustava ryhmätoimintaa lisää yksilön rohkeutta toimia omana itsenä. Myös vastuuhenkilöltä odotetaan asennoitumista ja kärsivällisyyttä kohdata erilaiset toiminnan harrastajat, mutta ennen kaikkea lapset ja nuoret tarvitsevat turvallisen ja luotettavan vastuuhenkilön.

8 POHDINTA

Tutkimuksen aiheena oli arvioida Yli Hyvä Juttu -toimintamallia pelastustoimen näkökulmasta sekä arvioida YHJ:n soveltuvuutta syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten ehkäisyyn. Erityisesti tutkin sitä, miten nuorisopalokunta on tukemassa lasten ja nuorten elämänhallintaa. Tavoitteena oli selvittää toimintamallin hyödyt syrjäytymisvaarassa olevalle lapselle ja nuorelle sekä sitä, miten pelastustoimi voi tukea näitä henkilöitä.

Tutkimuksen tekeminen jakaantui teoreettiseen tarkasteluun avainsanojen pohjalta sekä haastattelun toteutukseen sisältäen tulosten analysoinnin ja tulkinnan. Tutkimus rajoittui Etelä-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen pelastuslaitoksen alueille, joissa tutkittavia oli yhteensä kymmenen henkilöä. Tutkittavat henkilöt olivat pelastustoimen parissa toimivia päätoimisia tai sivutoimisia henkilöitä, joilla kaikilla oli kokemuksia nuorisopalokunnan kanssa toimimisesta. Tutkimusmenetelmänä käytin haastattelua ja analysoin tulokset ymmärtävällä sekä tulkinnallisella tutkimusotteella. Haastattelutuloksien tukena käytin THL:n tekemän kyselytutkimuksen avovastauksia.

8.1 Tulosten tulkintaa ja johtopäätöksiä

Tutkittu teoretieto ja tekemäni haastattelutulokset osoittavat sen, että kaikki, erityisesti lapset ja nuoret, tarvitsevat harrastuksia. Nuorisopalokunnassa on tyypillisesti 7–17 -vuoden ikäisiä jäseniä, joilla on suuri toiminnallisuuden tarve. Ikäluokkaan kuuluvat tarvitsevat omaan elämäänsä sisältöä ja samanikäisistä sosiaalista seuraa, jotka ovat vaikuttamassa muun muassa omaan itsenäistymiseen ja yhteiskunnassa kiinnittymiseen. Kuitenkin on todettava, että alle 18-vuotiasta ei pidetä aikuisena, ja näin ollen ohjatun toiminnan järjestäminen on merkityksellistä tällaiselle ikäkaudelle. Erityisesti syrjäytymisvaarassa olevat lapset ja nuoret, jotka ovat ilman harrastusta, vetäytyvät syrjään sosiaalisissa tilanteissa, tuntevat itsensä yksinäisiksi tai ulkopuolisiksi, ovat rajojen tarpeessa ja tarvitsevat säännöllisen harrastuksen, jossa menestyminen ei ole tärkeintä. Tätä varten on kehitetty Yli Hyvä Juttu -toimintamalli.

Tutkitun teoretiedon ja haastattelutulosten perusteella voidaan todeta, että YHJ antaa nuorisopalokuntaharrastuksen avulla mahdollisuuden kuulua sosiaaliseen ryhmään.

Toimintamallin ehkä merkittävin tehtävä on edistää nuoren osallisuutta yhteiskunnassa ja lisätä yhteisöllisyyttä. Nuorisopalokunnan toiminta on sisällöllisesti sellaista, jossa lapsi tai nuori saa kokea onnistumisen kokemuksia ryhmässä sekä häntä kuunnellaan ja arvostetaan. Palokunnan arvomaailma ja toimintaympäristö perustuvat selkeisiin sääntöihin ja rajoihin, jotka luovat turvallisuuden tunnetta. Lisäksi harrastustoiminnan säännöllisyys ja edullisuus auttavat kiinnittymään harrastukseen. Vertaisryhmään kuuluminen lisää yhteisöllisyyttä ja näin ollen laajentaa myös sosiaalista verkostoa. Lisäksi nuoris-osastojen vastuuhenkilöt ovat omalla persoonallaan vaikuttamassa lapsen ja nuoren kehityskulkuun ja heillä on vastuullinen tehtävä, koska nuoremmat ottavat heistä turvallisen aikuisen mallia. Tärkeän kasvatuksellisen tehtävän lisäksi nuorisopalokunnassa opitaan hyödyllisiä arjen turvallisuustietoja ja -taitoja.

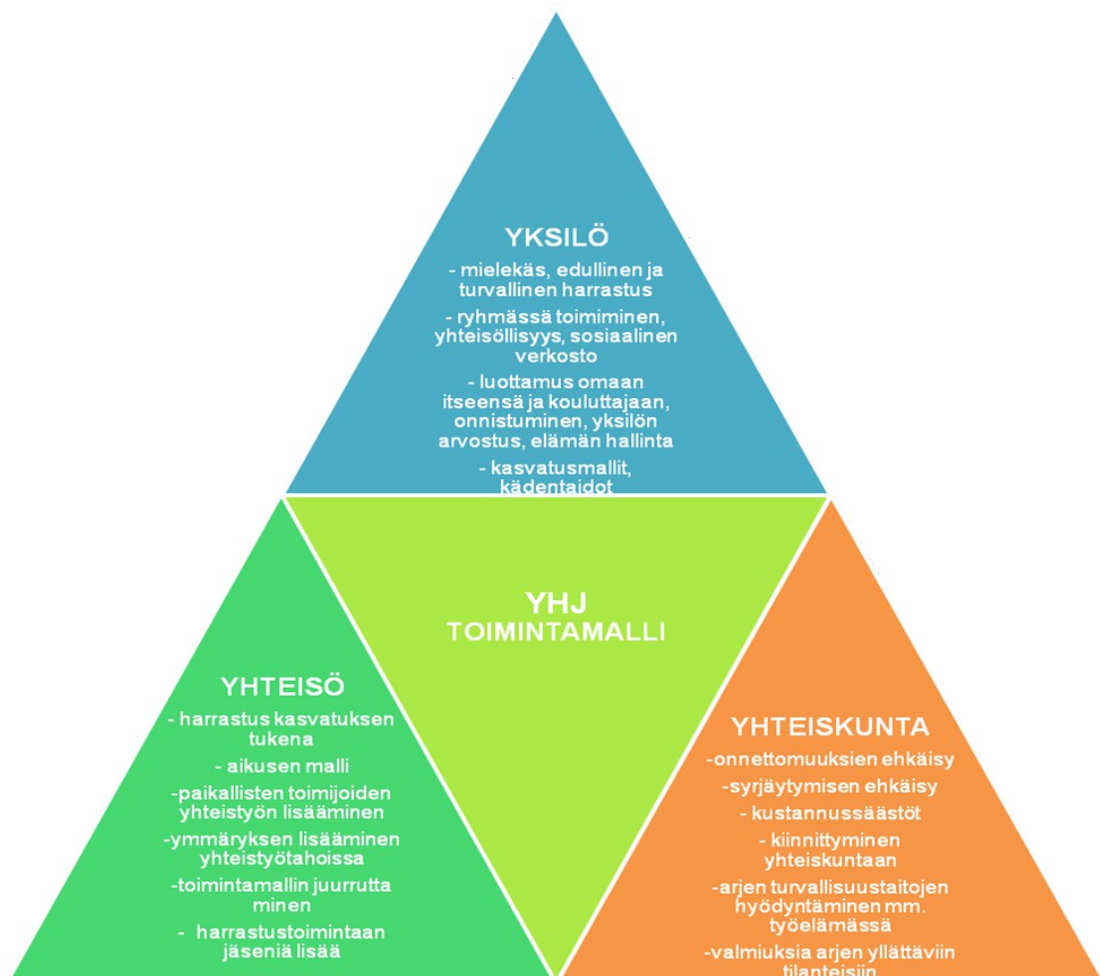
Vaikka nuoris-osaston tehtävänä on myös rekrytoida hälytysosastoon henkilöstöä, kaikilla ei ole mahdollisuutta päästä sinne, mutta se ei saa olla myöskään esteenä nuorisopalokuntaharrastukseen osallistumiselle. Nuorisopalokunta antaa valmiuksia ja taitoja toimia arkielämän yllättävissä tilanteissa. Harrastus on myös ollut usealle henkilölle kipinä pelastusalan ammattiin.

Toimintamallin käyttöönotto ei ole ollut mutkatonta, koska aluksi pelättiin sen tuovan nuoris-osastoihin pelkkiä sosiaalitoimen lähettämiä ”ongelmahenkilöitä” ja pelättiin palokunnan imagon menettämistä. Ennakkoluulot kuitenkin osoittautuivat hyvin nopeasti turhiksi. Yli Hyvä Jutun ansioista vastuuhenkilöt ovat saaneet uusia näkökulmia ja ymmärrystä kohdata syrjäytymisvaarassa olevia henkilöitä. Toimintamallin myötä on opittu muun muassa sisäistämään vaitiolovelvollisuuden merkitys sekä opittu ymmärtämään paremmin sosiaalitoimen asiakkuus.

Pelastuslaitoksen johdon tuella ja myötämielisellä suhtautumisella on ollut merkitystä nuorisopalokunnan toiminnalle, koska toiminta vaatii kuitenkin rahallisen tuen lisäksi muun muassa kalustoa, välineitä ja kouluttajaresursseja. Yli Hyvä Jutun juurruttamisen ehkä suurimmaksi haasteeksi muodostui yhteistyö paikallisten viranomaisten kanssa sekä resurssipula kouluttajissa.

Tutkimus kuitenkin osoitti, että yhteistyöhaasteista huolimatta paikallinen sopimuspalokunta on hyötynyt toimintamalliin osallistumisesta. YHJ:n avulla on saatu lisättyä yh-

teistyötä paikallisten toimijoiden kanssa ja joihinkin nuoriso-osastoihin on saatu lisää jäseniä. Toimintamalli on tarjonnut nuoriso-osastojen vastuuhenkilöille mahdollisuuden osallistua uudentyyppisiin koulutuksiin, mikä taas on antanut uusia näkökulmia muun muassa erityistä huomiota vaativan henkilön kohtaamiseen. Lisäksi pelastuslaitokset ovat huomanneet, että toimintamalliin osallistuminen kertoo sopimuspalokunnan aktiivisuudesta panostaa nuorisotyöhön ja nuoriso-osasto nähtiin merkittävänä kasvatusyhteisönä paikallisella tasolla. Ennen kaikkea palokunnan osallistuminen Yli Hyvä Juttuun on mahdollistanut syrjäytymisvaarassa olevan lapsen ja nuoren osallistumisen yhteisölliseen toimintaan ja sitä kautta tavoitteena on ollut vähentää syrjäytymisen riskiä ja yhteiskunnan ulkopuolelle joutumista. Yhteiskunnallisesti lasten ja nuorten kiinnittyminen yhteisölliseen toimintaan koettiin muun muassa säästävän kustannuksia ja vähentämään onnettomuuksien määrää. Kuvaan 9 olen koonnut keskeiset tulokset Yli Hyvä Juttu -toimintamallin arvioinnista.

Kuva 9. Kooste toimintamallin vaikutuskentistä eri tasoissa

8.2 Arviointi omasta oppimisesta

Opinnäytetyön tekeminen on ollut opettavaista joskin myös ajoittain intensiivistäkin aikaa. Prosessi on sisältänyt useita eri vaiheita. Olen muun muassa suunnitellut, tutustunut useisiin asiakirjoihin, kirjoittanut, rajannut tutkimusta, haastatellut, tehnyt muistiinpanoja ja mitä kaikkea liittyy tutkimuksen tekemiseen. Ennen kaikkea olen työtä tehdessäni lisännyt omaa tietouttani liittyen syrjäytymiseen ja harrastustoimintaan sekä tietenkin tutkimuksen tekemiseen. Tutkitun teorian tiedon ja haastattelutuloksien perusteella käsitykseni vahvistui: yhteiskunnalliseen turvallisuusongelmaan voidaan vaikuttaa lisäämällä osallisuutta ja kiinnittymistä harrastustoimintaan.

Teoriaosuuteen löysin hyvin tutkittua tietoa syrjäytymisestä, harrastustoiminnasta ja palokuntatoiminnasta. Koska työni tarkoituksena oli arvioida Yli Hyvä Juttu-toimintamallia ja sen merkityksiä syrjäytymisvaarassa oleviin lapsiin ja nuoriin, halusin olla lähteille kriittinen. Esimerkiksi syrjäytymisestä ja harrastustoiminnasta löytyi hyvin paljon tutkittua tietoa, mutta omassa tutkimuksessa tarkastelin enemmän syrjäytymisvaaraa. Tämän vuoksi tutkimuksen alkuvaiheessa oli ajoittain haasteellista pysyä riittävän yleisellä tasolla. Kriittinen lähestyminen lähteisiin vei aikaa, mutta työn lopputuloksen kannalta oli tärkeää etsiä juuri omaan tutkimukseen sopivia lähteitä.

Minulle tutkimuksen tekemisessä oli mukavinta haastattelujen tekeminen, koska niiden avulla oikeastaan vasta täysin ymmärsin käytännössä tutkimuksen tarkoituksen. Haastattelutilaisuudet olivat ainutlaatuisia, ja oli hienoa huomata, kuinka kaikki haastateltavat olivat aidosti tilaisuudessa mukana. Haastateltavista henkilöistä oli helppo aistia heidän sitoutumisensa ja arvotuksensa palokuntanuorisotyöhön. Haastattelujen avulla sain arvokasta tietoa toimintamallin arviointiin ja laajemmin ajateltuna tekeillä olevaan THL tutkimukseen. Ennen kaikkea haastateltavien kokemukset YHJ:sta olivat myönteisiä.

Tutkimuksen tekemistä on helpottanut huomattavasti alkuvaiheessa tehty tutkimussuunnitelma sekä ajan tasalla oleva tutkimuspäiväkirja. Kun työn tekemiseen tuli taukoja, päiväkirjasta oli helppo tarkastaa, mitä oli viimeksi tehnyt, ja jatkaa työtä. Toinen merkittävä apu on ollut THL:n kanssa tehty yhteistyö. Koska opinnäytetyöni on osa THL tekemää laajempaa tutkimusta, yhteistyön tekeminen on ollut välttämätöntä. Myös THL

teki oman tutkimussuunnitelman ja se auttoi minua muun muassa tutkimusongelman rajaamisessa.

Mielestäni onnistuin pääsemään tavoitteeseen, koska sain riittävästi arviointituloksia Yli Hyvä Juttu -toimintamallista sekä vastauksia tutkimuskysymyksiini. Tutkimuksen onnistumisen edellytyksiä ovat olleet määrätietoinen ja tavoitteellinen sitoutuminen työn tekemiseen. Lisäksi on tarvittu saumatonta yhteistyötä, joka on ollut hyvin toimivaa minun ja THL:n välillä. Oikeastaan ilman THL:n suunnittelija Brita Somerkosken apua tutkimuksesta ei olisi tullut näin onnistunut.

8.3 Jatkotutkimukset ja kehitysiedat

Yli Hyvä Juttu on ehdottomasti saatava levitettyä alueellisesti koko Suomeen, koska toimintamallilla on jo nyt nähtävissä merkittäviä vaikutuksia. Lisäksi toimintamallin levittäminen koko Suomeen mahdollistaisi tutkia alueellisia eroja toimintamallin arvioinnissa. YHJ:n arviointia voisi myös laajentaa siten, että otettaisiin tarkasteltavaksi toimintamallin käyttäjät eli lapset ja nuoret sekä heidän vanhempansa. Yhteistyön sujuminen vaatii, että toimintamallia tehdään tunnetummaksi paikallisten toimijoiden osalta. Näin ollen he osaavat ohjata paremmin syrjäytymisvaarassa olevia lapsia ja nuoria palokuntanuorten toiminnan piiriin. Myös yhteistyötä on kehitettävä paikallisten toimijoiden osalta muun muassa siten, että tuodaan tutuksi eri toimijoiden toiminnallista sisältöä. Tulevaisuudessa THL:n tekemän laajemman tutkimuksen tuloksia tulisi hyödyntää osana Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön nuoriso-osaston johtajakoulutusjärjestelmää.

Palokuntanuorten toiminta on turvattava myös tulevaisuudessa. Koulutusjärjestelmää on kehitettävä ja vastuuhenkilöiden resursseja on lisättävä. Lisäksi olisi tarpeen kartoittaa paikkakuntia, missä ei ole nuorisopalokunnan toimintaa. Olisiko esimerkiksi harjoituksia järkevää järjestää joskus yhteistoiminnassa paikallisten toimijoiden kanssa ja muualla kuin paloaseman tiloissa?

Lopuksi haluan nostaa esille muutamia tulevaisuuden haasteita. Sisäministeriön (2011) mukaan Suomessa väestö ikääntyy ja yksin asuvien vanhusten määrä kasvaa. Lisäksi asuminen keskittyy yhä useammin kasvukeskuksiin. Nämä lisäävät selvästi onnetto-

muusriskejä ja haasteita. Esimerkiksi turvallisuuspalveluja on lisättävä väkimäärän lisääntyessä kasvukeskuksissa, kun samalla on varmistettava haja-asutusalueiden palvelut. Väestön ikääntyminen vaikuttaa myös palokunnan toimintaan. Merkittävä osa pelastustoimen tehtävistä hoidetaan vapaaehtoisilla voimilla erityisesti maaseudulla, mutta myös merialueilla ja etsinnöissä. Tulevaisuudessa toiminnan järjestäminen vaikeutuu, mikäli maaseudulla ei enää asu riittävästi nuoria ihmisiä, jotka sitoutuvat vapaaehtoisesti pelastustoimen tehtäviin. Myös työelämän vaatimukset ja muut vapaa-ajan harrastukset vähentävät osallistumista vapaaehtoiseen palokuntatoimintaan. (Sisäministeriö 2011.)

Monikaan pieni paikkakunta ei pysty tarjoamaan nuorille jatkokoulutusta peruskoulun jälkeen. Henkilön sopimuspalokuntatoiminta loppuu, jos nuori lähtee opiskelujen vuoksi pois kotipaikkakunnalta. Kärjistäen sanottuna yhteiskunnan palvelurakenne ajetaan tiedostamatta niin ahtaaseen tilaan, että vain isoissa keskuksissa on enää elinvoimaa ja maaseudut hiljennetään pakonomaisesti. Tällainen toiminta ei voi olla vaikuttamatta nuorisopalokuntien tulevaisuuteen.

Jatkotutkimuksena voidaan tutkia, mahdollistaako YHJ tehokkaamman rekrytoinnin hälytysosastoihin. Miten saadaan aktiivisia palokuntalaisia lisää nuoriso-osastoista sekä siviilielämästä hälytysosastoin ja pysymään ne siellä? Mihin ylipäätään rajataan syrjäytymisvaarassa olevan mahdollisuudet osallistua palokunnan toimintaan?

Toivon, että opinnäytetyöni lisäisi ymmärrystä Yli Hyvä Juttu -toimintamallin merkityksestä lapsen ja nuoren elämässä, mutta myös pelastustoimessa. Ihminen ei aina voi valita ongelmiaan, ja siksi me kaikki haluamme tehdä asioita turvallisuuden eteen. Haluammehan?

LÄHTEET

- Garbarino, J. 2000. *Lost Boys. Why Our Sons turn Violent and How we can Save Them.* Free Press, Anchor Books. New York.
- Eskola, J. ja Suoranta, J. 2000. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen.* Vastapaino. Tampere.
- Hassila, J. 2002. *Kipinä - Palokuntanuorisotyöntekijän käsikirja.* Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö ry. Helsinki.
- Hassila, J. 2003. *Turvallisuutta – varmasti ja vapaaehtoisesti.* Länsi-Suomen Pelastusalan Liitto. Kirjapaino Printteri. Raisio.
- Heikkilä, M. 1990. *Köyhyys ja huono-osaisuus hyvinvointivaltiossa.* Tutkimus köyhyydestä ja hyvinvoinnin puutteiden kasautumisesta Suomessa. Sosiaalihuollituksen julkaisuja 8/1990.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. ja Sajavaara, P. 1996. *Tutki ja kirjoita.* 11 painos. Tammi. Helsinki.
- Honkala, J. 2008. *Palokuntanuorisotyötä Suomessa 1908-2008.* Esa Print Oy. Lahti.
- Huovinen, T. & Rovio, E. 2007. *Toimintatutkija kentällä.* Teoksessa: H.L.T. Heikkinen, H. Rovio ja L. Syrjälä (toim.) *Toiminnasta tietoon: Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat.* Vantaa: Dark Oy, 106.
- Hämäläinen, J. 2004. *Johdatus sosiaalipedagogiikkaan.* Kuopion Yliopisto. Kopiojyvä. Kuopio.
- Järventie, I. 1999. *Syrjäytyvätkö lapset?* Tutkimus 1990-luvun lasten perushoivasta, hyvinvoinnista ja lastensuojelupalvelujen käytöstä Helsingissä. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki.

- Karjalainen, J. & Saranpää, U. 2002. *Havaintoja huono-osaisuudesta*. Stakesin ja SPR:n neljäs huono-osaisuusselvitys. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi.
- Kaukonen, E. 2013. *Kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät*. Luentomoniste 29.10.2013. Kuopio.
- Kortteinen, M & Elovainio, M. 2012. *Millä tavoin huono-osaisuus periytyy?* Teoksessa S. Myllyniemi (toim.) *Monipolvinen hyvinvointi*. Nuorisobarometri 2012. Nuorisotutkimusverkoston julkaisu 127. Hakapaino. Helsinki.
- Lastensuojelulaki 2007. www-dokumentti.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L1P6>
- Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S. ja Pietikäinen, M. 2006. *Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen*. Kustannus Oy Duodecim. Hämeenlinna.
- Liimatainen-Lamberg, A-E. 1996. *Syrjäytymisriskien ehkäisy, syrjäytyneiden koulutuspalvelut ja ohjaustoiminta*. Opetushallitus. Helsinki.
- Linnakangas, R. & Suikkanen, A. 2004. *Varhainen puuttuminen. Mahdollisuus nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä*. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.
- Lämsä, A-L. 2009. *Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa*. Väitöstutkimus. Kasvatustieteiden tiedekunta. Oulu.
- Mallius, A. 2012. *Hyvinvoiva sopimuspalokunta*. Työilmapiiriselvitys toimenpidesuositukseen. SSPL.
- Metsämuuronen, J (toim.) 2006. *Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. International Met-help Ky. Helsinki.
- Myllyniemi, S. 2012. *Monipolvinen hyvinvointi*. Nuorisobarometri 2012. Nuorisotutkimusverkoston julkaisu 127. Hakapaino. Helsinki.

MSB. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. 2011. *Barns och ungas säkerhet*. DanagårdLiTHO: Ödeshög.

Myrskylä, P. 2012. *Hukassa- Keitä ovat syrjäytyneet nuoret?* EVA- analyysi.

Nuorisolaki 2006. www-dokumentti.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072>

Pelastuslaki 2011. www-dokumentti.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110379#Lid1885527>

Pitkäranta, A. 2010. *Laadullisen tutkimuksen tekijälle. Työkirja*. Satakunnan AMK.

Rauhala, U. 1991. *Köyhyys ja huono-osaisuusongelman lähtökohdista ja ratkaisuyrityksistä*. STM. Kehittämisosaston julkaisuja.

Ruusuvuori, J., Tiittula, L. 2004. *Haastattelu- tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Gummerus Oy. Jyväskylä.

Sisäministeriö. 2012. *Turvallisempi huominen. Sisäisen turvallisuuden ohjelma*. Helsinki.

Sisäministeriö. 2013. *Suomen pelastustoimi*. www-dokumentti.

www.pelastustoimi.fi/raportit/esitteet/

Sisäministeriö 2014. *Pelastustoimen aluejaon uudistaminen*. www-dokumentti.

http://www.intermin.fi/fi/kehittamishankkeet/pelastustoimen_aluejaon_uudistaminen

Somerkoski, B. 2007. *Lasten luvaton tuli*. Väitöskirja. Turun Yliopiston julkaisuja, sarja C, osa 261.

Somerkoski, B. 2013. Yli Hyvä Juttu - palokuntatoiminnasta tukea nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn. Luentomoniste. 16.11.2013. Tampere.

Sosiaali- ja terveysministeriö STM. 2012. *Hyvät eväät elämälle*. www- dokumentti.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=42733&name=DLFE-20718.pdf

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK. 2008. *Yli hyvä juttu – nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi*. Hankkeen loppuraportti. Helsinki.

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK. 2011. *Toimintatilasto*. www-dokumentti.
<http://www.spek.fi/Suomeksi/Palokuntatoiminta/Palokuntanuoret>

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK. 2013. *Opettaja, sosiaalityöntekijä, etsivää nuorisotyötä tekevä...* www-dokumentti.
<http://www.spek.fi/Suomeksi/Palokuntatoiminta/Palokuntanuoret/Yli-Hyva-Juttu/Toimijoille>

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK. 2013. *Palokuntanuorisotyön organisaatio*.
www-dokumentti.
<http://www.spek.fi/Suomeksi/Palokuntatoiminta/Palokuntanuoret/Toimijat>

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK. 2013. *Palokuntatoiminta*.
www-dokumentti.
<http://www.spek.fi/Suomeksi/Palokuntatoiminta/Palokuntanuoret/Toiminta>

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK. 2013. *Palokuntanuoret - Tule mukaan hankkimaan kiva harrastus!* www-dokumentti.
<http://www.spek.fi/Suomeksi/Palokuntatoiminta/Palokuntanuoret/Yli-Hyva-Juttu>

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK. 2013. *Palokuntanuorten arvot*. www-dokumentti.
<http://www.spek.fi/Suomeksi/Palokuntatoiminta/Palokuntanuoret/Toiminta>

Suomen Sopimuspalokuntien Liitto SSPL. 2013. *Joitain pelastustoimeen liittyviä käsitteitä*. www-dokumentti.
<http://www.sspl.fi/?id=221>

Suomen Palopäälylystö Liitto SPLL. 2013. *Pelastustoimen arvot*. www-dokumentti.

http://www.sppl.fi/asiantuntijatoiminta/pelastustoimen_arvot

Taskinen, S. 2001. *Huono ennuste. Mitä on lasten ja nuorten syrjäytyminen*. Stakes. Helsinki.

Terveyden ja Hyvinvoinnin Laitos THL. 2013. *Tutkimussuunnitelma Yli Hyvä Juttu-toimintamallista*.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi*. Helsinki. Tammi.

Vänninmaja, P.; Sainio, V. & Saarela, M-L. 2008. *Harrastuksia ja hyvinvointia yhteistyöllä*. Tampereen kaupungin Harrastava iltapäivä - hankkeen ensimmäisen vaiheen loppuraportti. Tampere.

Waitinen, M. 2011. *Turvallinen koulu? Helsinkiläisten peruskoulujen turvallisuudesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä*. Tutkimuksia 334. Väitöskirja. Helsingin yliopisto. Helsinki.

Weber, S. 2012. *Tytöt rockaa!* Tapaustutkimus vaasalaisten tyttöjen käsityksistä bänditoiminnan merkityksestä. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Pro gradu.

Yle. 2013. Pelastustoimen uusi aluejakokuva. www-dokumentti.

http://yle.fi/uutiset/pelastuslaitosten_vahennysaikeisiin_vastalauseita__enemman_haitta_a_kuin_hyotya/6950498

Ylänen, T. 1997. *Koulu ja syrjäytyminen – Kuraattorien näkemyksiä*. Tampereen yliopisto.

Åstrand, R. 2007. *”Mustakin olis voinu tulla joku huligaani jos en mä olis siihen sirkukseen jumittunu”* Harrastustoiminta syrjäytymisen ehkäisijänä - tapaustutkimus Suvelan sirkuksesta ja Iceheartsista. Helsingin yliopisto, soveltavan kasvatustieteen laitos. Pro Gradu.

LIITTEET

Liite 1. Lupa-anomus tutkimustyön suorittamista varten

Liite 2. Kutsukirje haastateltaville

Liite 3. Webropol- kyselylomake avovastauksien osalta

Liite 4. Ryhmähaastattelun kyselylomake

LIITE 1. Lupa-anomus tutkimustyön suorittamista varten

Lupa-anomus tutkimustyön suorittamista varten

Lupa-anomus koskee Etelä- Pohjanmaan pelastuslaitoksen palveluksessa olevien/olevan työntekijöiden haastattelemista nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn kehitetyn eri toimijoiden yhteistyöhön perustuvan Yli Hyvä Juttu -toimintamallin arviointiin. Arviointi tehdään kansallisesti sekä viidellä pelastusalueella (Etelä-Pohjanmaa, Varsinais-Suomi, Pirkanmaa, Keski-Uusimaa, Etelä-Karjala), joilla Yli Hyvä Juttu -toimintamallin levittämisestä on oltu kiinnostuneita ja sitä on viety eteenpäin. Haastatteluun kutsutaan myös erikseen nimettäviä VPK-toimijoita.

Arvioinnin tekijät

Haastattelun tekee Pelastusopiston päällystöpiskelija Tapani Kellosoari. Osana arviointitutkimusta Kellosoari tekee oman pelastusalan opinnäytteensä aiheesta *Yli Hyvä Juttu -toimintamalli sopimuspalokuntatoiminnan kehittäjänä – merkityksiä ja näkökulmia toimijoiden kannalta*.

Yli Hyvä Jutun yhteyshenkilö:

suunnittelija
Brita Somerkoski
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
Tapaturmien ehkäisyn yksikkö

Haastatteliija:

palopäällystöpiskelija
Tapani Kellosoari
Pelastusopisto
tapani.m.kellosoari@edu.savonia.fi

PL 30, 00271 Helsinki
brita.somerkoski@thl.fi

Arviointia koskevat tiedot

Arviointitutkimuksen nimi

Nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn kehitetyn Yli Hyvä Juttu -toimintamallin arviointi

Tarve

Syrjäytyminen on arvioitu keskeiseksi sisäisen turvallisuuden ongelmaksi, ja erityistä huolta on herättänyt nuorten syrjäytyminen. Toimintamallilla pyritään eri toimijoiden yhteistyöllä tarjoamaan syrjäytymisvaarassa olevalle 7–17-vuotiaalle ryhmädynamiikkaan perustuva ja säännöllinen aktiviteetti, jossa osallistuminen ei perustu henkilökohtaiseen paremmuuteen tai huonommuuteen. Palokuntanuorisotoiminta on harrastus, jossa voi oppia vertaisryhmässä palomiestaitojen lisäksi muita turvallisuutta edistäviä toimintatapoja. Näkökulma lienee hyödyllinen myös rekrytointia suunniteltaessa.

Arvioinnin tavoite

Tässä tehtävän arvioinnin tarkoituksena on tuottaa tietoa Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön (SPEK) vuosina 2007–2008 nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn kehitetyn toimintamallin mukaisen kunnallisten ja pelastuspuolen toimijoiden yhteistyön mahdollisuuksista ja esteistä sekä eri toimijoiden käsityksistä toimintamallin juurtumisen edellytyksistä. Tietoa tullaan käyttämään toimintamallin edelleen kehittämisesä, levittämisesä sekä sopimuspalokuntien nuoriso-osastojen kouluttajien kouluttajamateriaalin koostamisessa. Tavoitteena on, että arvioinnin myötä voidaan kehittää toimintamallista kuntien eri toimijoiden arkityöhön soveltuva toimintamalli ja kuvata tavat viedä se erilaisissa toimintaympäristöissä osaksi toimijoiden arkea, ja näin tukea osaltaan nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi kunnissa tehtävää työtä. Arvioitu toimintamalli levitetään eri alojen ammattilaisille mm. ammattilaislehtien, seminaarien ja alan koulutusten kautta. Arviointia rahoittavat Palosuojelurahasto, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ja Sisäasiainministeriö.

Arvioinnin eettiset näkökohdat

Tiedonkeruu toteutetaan haastattelututkimuksen eettisiä periaatteita noudattaen. Aineistoja käsitellään luottamuksellisesti THL:ssa. Arvioinnin tuloksia hyödynnetään toimintamallin kehittämisessä, eikä julkaista niin, että yksilön tunnistaminen on mahdollista. Jos tutkija kuitenkin epäilee mahdollisuutta yksilön tunnistamiseen, teksti saatetaan haastateltavalle tutustuttavaksi ennen sen julkaisemista. Haastattelut nauhoitetaan, jos siihen saadaan haastateltavilta suostumus.

Haastattelujen toteuttaminen

Toiveenamme on haastatella organisaatiostanne joitakin henkilöitä, joilla on kokemusta VPK-toiminnasta. Tutkimukseen osallistuvia henkilöitä informoidaan erikseen haastattelujen suorittamisesta. Haastattelu toteutetaan ryhmähaastatteluna kasvokkain paloaseman tiloissa. Haastattelujen käytännön toteuttamisesta ja ajankohdasta sovitaan haastateltavien kanssa. Haastattelujen kokonaismäärä/työntekijä on 1 ja yhden haastattelukerran kesto noin 60–90 minuuttia. Haastattelut nauhoitetaan. Yksittäisten henkilöiden nimet eivät tule esille tutkimuksessa. Haastatteluajankohdaksi on sovittu 11.11.2013 kello 18.00.

Suostun, että tässä ilmoitetut haastattelut toteutetaan organisaatiomme keskuudessa.

_____/____ 2013 _____:ssa

_____
Allekirjoitus

_____
Nimenselvennys

_____
Organisaation nimi

LIITE 2. Kutsukirje haastateltaville

Tervetuloa tutkimushaastatteluun 11.11.2013 kello 18.00–20.00

Nurmon paloasema, Paanatie 1, luokkatila

Pyyntö on osallistua haastatteluun, jolla kerätään tietoa nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn kehitetyn toimintamallin kehittämistä ja arviointia varten.

Nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn viranomaisyhteistyöllä tähtäävä Yli Hyvä Juttu -toimintamalli kehitettiin Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön (SPEK) pilottihankkeessa vuosina 2007–2008 ja nyt Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) arvioi toimintamallin toimivuutta erilaisista lähtökohdista sekä tukee siten osaltaan mallin levittämistä. THL kerää tietoa toimintamallista haastattelemalla sen hyvin tuntevia henkilöitä. Haastattelun tavoitteena on oppia uutta toimintamallin toteutustavoista, mahdollisuuksista ja esteistä sekä eri toimijoiden yhteistyön toimivuudesta. Koska olet ollut alueellasi aktiivinen Yli Hyvä Juttu -toimintamallin kehittämisessä ja edistämässä, haluaisimme haastatella sinua. Haastattelullesi on saatu lupa työnantajaltasi.

Haastattelun toteuttaa palopäällystöopiskelija Tapani Kellosaari. Haastattelu tehdään ryhmässä ja sen arvioitu kesto on 60–90 minuuttia. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista.

Olemme kiinnostuneita VPK-toiminnan merkityksestä yksinäisen tai syrjäytyneen lapsen tai nuoren kasvuun ja kehitykselle. Haastattelussa keskustellaan myös VPK-toiminnan muodoista.

Haastattelut nauhoitetaan, mutta mikäli et halua haastattelua nauhoitettavan, teemme haastattelun aikana muistiinpanoja. Haastatteluaineistot (ääninauhat ja kirjoitetut versiot) käsitellään THL:ssa luottamuksellisesti. Aineistoja käsittelevät ainoastaan THL:n tutkijat ja siinä avustavat henkilöt. Aineistoja ei luovuteta kolmannelle osapuolelle tai käytetä muihin tarkoituksiin kuin toimintamallin arviointiin ilman haastateltavan suostumusta. Haastatteluaineistoja käytetään toimintamallin arvioinnissa ja palokuntanuorisokouluttajien koulutusmateriaalin kehittämisessä. Haastateltavien nimet eivät tule esille tutkimuksessa.

Annamme mielellämme lisätietoja ja toivomme, että voitte osallistua haastatteluun.

Ystävällisin terveisin

suunnittelija Brita Somerkoski

palopäällystöopiskelija Tapani Kellosaari

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Pelastusopisto, Savonia -AMK

etunimi.sukunimi@thl.fi

tapani.m.kellosaari@edu.savonia.fi

LIITE 3. Webropol – kyselylomake avovastauksien osalta

Miksi sopimuspalokunta- tai VPK-toiminta voisi mielestäsi olla hyvä harrastus syrjäytymisvaarassa olevalle lapselle tai nuorelle?

Vastaajien määrä: 6

- sosiaalisten taitojen kasvamiselle hyvä ympäristö, koska kyseessä toiminnallisen, mutta yhteistyöhön nojaavan toiminnan harjoittelu
- VPK-toiminta tarjoaa merkitysperspektiiviä elämään
- Säännöllinen harrastus josta voisi tulla jopa ammatti
- Johdettua toimintaa, aina kouluttajien alaisuudessa.

Palokunnan tehtävä on sammuttaa ja pelastaa ihmisiä, eläimiä ja omaisuutta, sekä avustaa muita viranomaisia.

Palokunnassa nuori palvelee omaa kotikuntaansa/kylää/yhteisöä ja tekee työtä lähimmäisen avuksi hädässä. Palokuntaan kuulumisen on mielestäni kunniasia, ja sen pitäisi olla kannustava tekijä sekä nuorelle itselleen, että yhteisölle, joka arvostanee nuoren panosta yhteisien asioiden eteen.

Palokuntatoiminta tarjoaa nuorelle hyvää sosiaalista kanssakäymistä, kohottaa kuntoa (palokuntatoiminta vaatii kuntoa), vaihtelevia tehtäviä, jännitystä, adrenaliinia, yhdessäoloa muiden palokuntalaisten kanssa (virkistystoiminta, vapaa-aika), ym.

Palokuntalaisena syrjäytymisvaarassa oleva nuori pystyy solmimaan yhteyksiä muiden palokuntalaisten siviiliammattien kautta työelämään, sekä vähitellen löytää paikkansa yhteiskunnassa.

Itse hälytystehtäviin kelpaamaton nuori voi silti olla mukana vaikkapa "taustajoukoissa" (nuorten koulutus, luottamustehtävät, yhdistystoiminta, vapaa-aika yms)

- Sopimuspalokunta tarjoaa mielekästä tekemistä ja sosiaalista seuraa.
- Saman ikäisiä kavereita, mukana tyttöjä ja poikia, tekemisen meininkiä ei vain istumista, nuorelle mielenkiintoinen paikka, turvallinen ja hyödyllinen harrastus josta voi muodostua jopa työ tai harrastus jota voi tehdä myös aikuisena, turvallinen yhteisö, ilmainen harrastus, ei kilpailua ellei halua osallistua kilpailuihin, kaikki saman arvoisia,

Onko mielestäsi olemassa sellaisia syitä, miksi syrjäytymisvaarassa oleva lapsi tai nuori ei voisi osallistua sopimuspalokunta-/nuorisopalokuntatoimintaan?

Vastaajien määrä: 6

- tulipaloista innostuminen voi pahimmassa tapauksessa tuottaa tahallisen sytyttämisen riskiä
- Kaverin täytyy olla kuitenkin luotettava
- Jos on jo huonoa seuraa,ei voi alkaa sopimuspalokunta uraa.
- Rikosrekisteri, päihdeongelmat, sopimaton käytös, psyykkiset ongelmat, elämänhallinnan puute. Näitä tulee arvioida tilanteenmukaisesti ja päätösten tulee perustua faktoihin.
- ei ole.
- Rikollinen tausta (varsinkin tuhopoltto tai nuoriin liittyvä rikos), jokin ruumiin vamma tms. voi olla jossain määrin hidaste yleensä ei este, jotkut nuoret voivat olla hieman haasteellisia kouluttajille !?

Millaisia vaikeuksia sopimuspalokunta- tai VPK-toimintaan osallistumisessa voisi mielestäsi olla, kun kyseessä on syrjäytymisvaarassa oleva lapsi tai nuori?

Vastaajien määrä: 5

- ohjauksen tarve voi olla keskiarvoa suurempi samoin kuin kasvatuksellisten taitojen tarve ohjaajilla

- se että on harjoitukset säännöllisesti, niin voi olla vaikeuksia säännölliseen järjestettyyn toimintaan.
- Motivaation puute, tiedonkulku kodin välillä, sääntöjen sisäistäminen, sopeutuminen viranomaistoimintaan, jatkoa huomion tarve, toimeentulo muiden kanssa, yhteiskuntaluokat. Pienillä paikkakunnilla etenkin mahdolliset henkilökohtaiset ristiriidat ja selkkaukset.
- Harrastuksessa oleva tauko, jonka jälkeen syrjäytymisvaarassa olevan nuoren voi olla vaikea palata harratuksen pariin.
- Ennakkoluulot, kouluttajien vähyys

Millaisia esteitä olet havainnut yhteistoiminnassa muiden viranomaisten tai toimijoiden kanssa?

Vastaajien määrä: 3

- verkostotyö nähdään sos.sektorilla aikasyöppönä ja aikaa ei ole
- Emme ole tarvinneet sosiaalitoimen tai muiden toimijoiden apuja. Poliisin ja muiden viranomaisten kanssa en ole havainnut ongelmia, yhteistyötä on kaupungin laajuisesti.
- Yleensä mahdolliset esteet / ennakkoluulot ovat poistuneet kun eri toimijat ovat tulleet tutuiksi

Onko pelastustoimella mielestäsi muita mahdollisuuksia vaikuttaa lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn?

Vastaajien määrä: 3

- pelastustoimi edustaa kaikessa toiminnassaan arvoja, jotka tukevat kiinnittymistä yhteiskuntaan sekä vastuuta toisista
- Esim. Yhdysvalloissa ja Saksassa palokuntien nuorisotoiminta on aktiivista, ja varmasti muuallakin on käytössä hyviä ideoita. Itse palokuntanuorten lisäksi en keksi muuta keinoa, enkä viitsi alkaa erittelemään ulkomaiden järjestelmiä, sillä vaikka ne ovatkin hyviä, ne vaativat resursseja, aikaa ja rahaa. Mielestäni re-

surssipulan vuoksi palokuntanuorien toiminta on ainoa tehokas keino Suomessa.

- Palokuntanuorisotyö on ehdottomasti paras ja helpoin tapa, kun kouluttajat vain tietävät mitä tekevät ja ovat ymmärtäneet asian. Enemmän avointen ovien tms. tapahtumia joihin on matala kynnys osallistua

LIITE 4. Ryhmähaastattelun kyselylomake

PAIKKAKUNNAN TILANTEEN KUVAUS

1. Millainen Yli Hyvä Juttu -toimintamallin (YHJ) mukainen toimintatapa on alueellanne?
2. Miten ja miksi toimintamalli käynnistyi alueellanne?
3. Ketkä ovat keskeisiä toimijoita paikkakunnallanne? Ja mikä kunkin rooli?

VAPAAPALOKUNTATOIMINTA JA TARVE

4. Mitä hyötyä arvelet **YHJ:sta** olevan asiakkaillesi/syrjäytymisvaarassa olevalle lapselle ja nuorelle?
5. Miten **toimintamalli** parantaa asiakkaasi/ syrjäytymisvaarassa olevan lapsen ja nuoren elämäntilannetta näkemyksesi mukaan? Kerro tästä käytännön esimerkki tai esimerkkejä.
6. Miten arvelet, että **sopimuspalokuntatoiminta** sopii syrjäytymisuhan alla elävälle lapselle ja nuorelle? Mitä sellaisia piirteitä toiminnalla on, jotka tulisi ottaa tässä tilanteessa huomioon?
7. Millainen käsitys sinulla on kokonaisuudessaan YHJ -toimintamallin soveltuvuudesta lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn?

TOIMINTAMALLIN TOIMIVUUS

8. Minkälaisia vaikeuksia tai esteitä olet havainnut toimintamallin käyttöönotossa ja itse toiminnassa lasten ja nuorten, perheiden, kunnallisten toimijoiden osalta?
9. Miten kehittäisit YHJ-toimintamallia toimivammaksi?
10. Millaiset mahdollisuudet pelastustoimella on osallistua lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn sopimuspalokuntatoiminnan avulla?
11. Entä muiden toimijoiden mahdollisuudet toteuttaa YHJ -toimintamallia?

VAIKUTUKSET

12. Millaisia vaikutuksia / muutoksia olet huomannut toimintamallin mukaisella toiminnalla olleen / aiheuttaneen [*ajattele sekä myönteisiä että kielteisiä*]:
  - a. organisaatiossasi?
  - b. työtavoissasi?
  - c. muuten?

YHTEISTYÖ

13. Kuvaile toimintamallin mukaista yhteistyötä paikkakunnallasi.
14. Miten toimintamallin edellyttämä yhteistyö on mielestäsi toiminut paikkakunnalla?
15. Millaisia esteitä olet havainnut yhteistyölle?
16. Miten yhteistyötä voisi mielestäsi kehittää?
17. Millaisia mahdollisuuksia yhteistyö on mielestäsi avannut?